

“Kostar inte dom mycket?”

Barns och ungas synpunkter inför
biblioteksflytten i Kiruna

Malene Jensen och Sanna Barsk
2020

BIBLIOTEKEN
I NORRBOTTEN
KIRUNA

Innehållsförteckning

Förord och tack	2
Bakgrund och inledning	2
Flytt till nytt kulturhus	2
Barn, bibliotek och delaktighet	2
Projektets grundsyn och utgångspunkt	3
Kommunikation och delaktighet under projekttiden	4
DEL 1: Ålder 0-6 år	6
Inledning och frågeställningar	6
Metod och urval	6
Resultat	7
Analys	16
DEL 2: Ålder 7-12 år	19
Inledning och frågeställningar	19
Metod och urval	19
Resultat	20
Analys	39
DEL 3: Ålder 13-18 år	43
Inledning och frågeställningar	43
Metod och urval	43
Resultat	44
Analys	48
Så går vi vidare	51
0-6 år	51
7-12 år	52
13-18 år	53
Vårt manifest	55
Bilaga 1-4	

Förord och tack

Det har varit fantastiskt roligt att jobba i det här projektet, men det skulle inte ha varit möjligt utan en hel hoper fina människor som hjälpt till under resans gång. Därför skulle vi först och främst vilja tacka våra kollegor och extrapersonal som ställt upp för oss under projektiden och vår chef Carina Bergsten, som alltid kommer in med så mycket positiv energi. Vi vill också tacka alla som varit inblandade i studiebesöken samt forskaren Eva Eriksson som hann med att ge oss tips och råd under en promenad i Århus. Tack också lärare, gamla kollegor, föräldrar och andra vuxna som hjälpt till och kommit med värdefull input. Vi vill dessutom tacka varandra för att vi stått ut med och ställt upp för varandra och hjälpt till att växeldra för att ro projektet i land. Sist men inte minst vill vi tacka alla barn och unga som ställt upp med sin tid och energi för att hjälpa oss försöka skapa Sveriges bästa barnavdelning. Utan er, inget bibliotek!

Bakgrund och inledning

Under våren 2019 sökte vi barnbibliotekarier på Kiruna stadsbibliotek pengar från Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek för att genomföra en användarbehovsundersökning inför flytten till ett nytt bibliotek. Vi ville rikta oss mot tre huvudsakliga målgrupper, 0-6 år, 7-12 år samt 13-18 år för att kartlägga vad Kirunas barn och unga önskar sig av sitt bibliotek.

Flytt till nytt kulturhus

Kiruna är mitt uppe i en stadsomvandling till följd av gruvbrytningen och ungefär en tredjedel av stadens yta berörs av omvandlingen. Många byggnader rivs, andra flyttas och ett nytt centrum byggs cirka tre kilometer öster om dagens placering. Kiruna stadsbibliotek kommer att flytta till det nya kulturhus som just nu färdigställs intill stadshuset Kristallen. När projektet inleddes räknade vi med att kunna flytta in under årsskiftet 20/21. I mars 2020 togs dock beslutet att flytten blir av först under sommaren 2022. Vi ser flytten som en möjlighet att tänka om och tänka nytt, en chans att se över vår verksamhet och tillsammans med Kirunas barn och ungdomar fundera på vad ett bibliotek är och vad det borde vara. Vår vision är att skapa ett angeläget och spännande bibliotek med plats för både det förutsägbara och det oväntade. Vi tänker oss en kravlös plats där barn och ungdomar kan umgås, utmanas, utvecklas eller bara vara, själva, med vänner eller tillsammans med sina vuxna. Hur ser ett sådant bibliotek ut? Hur ska vi arbeta, vilka förutsättningar krävs och vilka aktiviteter ska finnas i huset?

Barn, bibliotek och delaktighet

I början av november 2019 besökte vi Dokk1 i Århus samt barnavdelningarna Kanini och Balagan på Malmö stadsbibliotek. Det är två till synes olika bibliotek som delar samma grundsyn på barn och biblioteksverksamhet och som båda har genomgått en lång och omfattande

process för att utveckla sina barnavdelningar i samråd med den berörda målgruppen. Vi ville lära oss mer om deras metoder för att uppnå delaktighet.

Dokk1

Dokk1, huvudbiblioteket i Århus, invigdes 2015. Vägen dit föregicks av medborgardialoger, experimenterande med nya koncept, arbetssätt och tekniska lösningar samt samverkansarbete med föreningar och organisationer. På Dokk1 finns inget krav på att personalen ska ha bibliotekarieutbildning. Däremot ska alla som anställs kunna utföra tre uppgifter: att ha pass ute i biblioteket, hålla i någon form av program och bygga partnerskap. Vi tog särskilt fasta på Dokk1s omfattande programverksamhet där alla program utvärderas kontinuerligt. Det sker olika former av ledda aktiviteter i biblioteket varje dag, till exempel kreativa workshops, träffar för läsambassadörer och reading camps med inomhustält och högläsning. När vi var på besök pågick finalen i tävlingen "Vem vill bli litterär?", en frågesport där skolor i hela landet inbjuds att delta. Stämningen bland klasserna som samlats för att heja fram sina lag gav känslan av ett sportevenemang.

Kanini och Balagan

Kanini är Malmö stadsbiblioteks avdelning för barn i åldrarna 0-8 år som invigdes i september 2016. Balagan, som riktar sig till barn i åldrarna 9-13 år, invigdes tre år tidigare, i mars 2013. Man lade stor vikt på att involvera barn i alla åldrar i arbetet med att ta fram de nya avdelningarna. Under studiebesöket i Malmö fick vi ta del av många erfarenheter och tips på metoder som påverkade utformningen av vårt projekt. Bland annat betonade personalen vikten av att bygga relationer och skapa förtroende med barnen. Genom att träffa samma grupp barn fler gånger upplevde de att de fick mer information än genom att träffa fler barngrupper en gång. Vi hade redan planerat för och bjudit in barnen i förskoleåldern när vi besökte Malmö och Århus, men baserat på personalens erfarenheter ändrade vi upplägget för åldrarna 7-12 år. Vi tog också intryck av hur barnavdelningen utformats ur ett tydligt barnperspektiv med många praktiska och smarta lösningar, som trappan upp till informationsdisken som inbjuder små barn till att söka kontakt och alla mysiga krypin och kojor som lockar till både läsning och lek.

Projektets grundsyn och utgångspunkt

I januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige. Flera av artiklarna i barnkonventionen är bärande för bibliotekets verksamhet men i det här projektet lutar vi oss framför allt på artikel 3 som säger att man vid alla beslut som rör barn i första hand ska se till barnets bästa, samt artikel 12, som förkunnar att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Som övergripande metodologi valde vi i att utgå utifrån *Design Thinking för bibliotek*¹ som vi anpassade efter våra egna behov. Eftersom tiden var begränsad och vi bara var två som skulle jobba med projektet förkastade vi en del komponenter och behöll andra som kändes

¹ *Design Thinking för bibliotek*, <http://designthinkingförbibliotek.se>.

användbara. Projektet har i mycket handlat om behovsinventering inför en flytt, vilket på ett naturligt sätt avgränsade oss och har gjort att vi sällan skalat upp stora idéer i full storlek, vilket annars är det sista steget i design thinking-processen. Vi bestämde oss dock tidigt för att använda tiden före flytten för att testa arbetssätt, metoder, aktiviteter och hylluppställningar i våra nuvarande lokaler. Vid första planeringsmötet satte vi ribban högt med målet "Sveriges bästa barnbibliotek". Vi såg det som en påminnelse om att våga experimentera och ta ut svängarna - man blir inte bäst genom att hålla sig inom ramarna eller göra som man alltid har gjort. Det gjorde det också lättare för oss att inte förlora oss i detaljer utan hålla målbilden klar för oss. I en sådan här process är det lätt att hitta orsaker till varför verksamheten inte kan vara så fantastisk som man skulle vilja, oavsett om det handlar om personalresurser, ekonomi, brist på vidareutbildning, befolkningsunderlag eller något helt annat. Vi ville inte fastna i vad vi inte hade utan fundera på vad vi kunde göra utifrån våra förutsättningar för att nå målet. Vi arbetade mycket med brainstorming för att komma fram till våra frågeställningar som oftast landade i att vi ville veta mer om 1) vad användarna/målgruppen önskar sig av miljön, 2) hur användarna vill att biblioteket ska vara för att känna sig välkomna/trygga, 3) vilka behov användarna faktiskt har som biblioteket möter/kan möta och 4) hur vi skapar läslust hos användaren och i relation till det hur samlingarna ska organiseras och märkas upp. Vi använde oss en hel del av typiska metoder för kvalitativ informationsinsamling som i viss mån också återfinns inom UX-världen, som intervjuer och observationer. En del UX-begrepp har varit centrala och bärande projektet igenom, som att ha användaren i centrum och att inte vänta utan att snabbt göra prototyper och testa. Vi har jobbat mycket med visualisering och en tydlig planering där den fysiska närheten till varandra, i och med att vi delar kontor, har underlättat mycket. Våra möten med barnen och ungdomarna har inkluderat en blandning mellan samtal/intervjuer och att låta deltagarna själva gestalta sina egna idéer och behov i konkreta workshops. Vi har varit noga med att förvara ljudinspelningar på ett säkert sätt och att radera dem när vi varit klara med dem. Rapporten igenom använder vi fingerade namn för alla deltagare och förskolor som medverkar och våra egna namn för att hänvisa till oss själva, alltså Sanna och Malene.

Kommunikation och delaktighet under projektiden

För oss var det viktigt att kommunicera kring projektet även under projektiden.

Kommunikationen skulle vara enkel att genomföra och nå våra primära målgrupper, alltså barn och vuxna i barns närhet. Vi har jobbat framförallt med två typer av kommunikation: vårt instagramkonto samt Förvandlingsrummet, som vi berättar mer om nedan. Utöver detta har vi deltagit i regional radio, skrivit nyheter för kommunens webb riktade till allmänheten och gjort ett reportage kring resultatet i tidningen Kiruna Info, som går ut till alla hushåll i kommunen.

Instagramkontot som vi arbetar med heter kiruna.ungbibblo och följs enligt Instagrams eget statistikverktyg i huvudsak av kvinnor i åldrarna 25-44 år. Omkring 30 procent av de 422 konton som följer oss är baserade i Kiruna. Instagram har också varit ett bra sätt för oss att komma i kontakt med familjer för intervjuer och vi upplever att vi har en relativt god räckvidd där. Några synpunkter inför flytten har kommit in via instagram. Vi vet också att de som kanske är allra mest intresserade av projektets resultat är de som för oss är en sekundär målgrupp, nämligen andra bibliotek och relaterade verksamheter. Dessa har vi under projektiden nått genom vårt

instagramkonto. Under projektets gång har vi arbetat parallellt med den här rapporten. Även om rapporten i huvudsak skrivits för att vi själva skulle konkretisera och reflektera kring arbetet kommer den också att spridas till de som är intresserade. Som ett avslut och för att dela med oss av vår metodik och våra erfarenheter till biblioteksvärlden var tanken att vi skulle delta i ett avsnitt av podden Greppa UX, om UX och bibliotek. Tyvärr blev detta inställt till följd av Covid-19 men vi hoppas på att kunna delta i podden längre fram.

Förvandlingsrummet

Efter ungefär halva projekttiden öppnade vi det vi kallade Förvandlingsrummet. Det var ett ganska tråkigt grupprum på barnavdelningen som tidigare varit låst, där det stod några hurtsar, ett bord med stolar och där det fanns en stor matta på golvet. Med hjälp av rummet ville vi kommunicera projektet till våra besökare samt ge dem möjlighet att lämna synpunkter under projektets gång. Några inslag var konstanta och för skojs skull, eftersom vi ville att det skulle hända mycket i rummet. Därför har vi valt att inte ta med alla aktiviteter/metoder i vårt resultat. Vi lade också till saker under projektets gång som vi fått tips om eller ville testa. Många önskade pyssel och att kunna rita och eftersom det var enkelt att åtgärda köpte vi in en del material och placerade det vid ett stort bord på barnavdelningen. Vi hade dörren till Förvandlingsrummet öppen, gjorde rummet mysigare med fåtöljer och ljusslingor och använde rummet för att ställa ut barnens alster efter våra workshops. Vi hängde upp informationsskyltar om projektet och bilder på oss själva på väggen samt ställde fram pennor och annat relevant material. Efter hand fylldes rummet också med teckningar och det gick såklart bra att bara sitta och läsa eller vara därinne.

I rummet har vi haft:

- En anslagstavla där besökare kunde anslå sin favoritplats på biblioteket
- En mall enligt UX-metoden Love-/break up-letter där barn kunnat rita vad de hatar och/eller älskar med biblioteket och en mall för vuxna där man kunde skriva vad man hatar/älskar. Breven/teckningarna kunde sedan lämnas i en särskild låda.
- En smal tavelvägg där man kunde skriva/rita med tavelkrita. På väggen ställde vi olika frågor som besökare kunde svara på.
- Uppsatta foton på miljöer/företeelser där man med en grön plupp (ja) eller röd plupp (nej) kunde rösta på vad man tyckte borde finnas på en barnavdelning.
- Uppsatta foton med miljöer från olika delar av barnavdelningen där man med hjärtan kunde ange sin favoritplats hos oss.
- En utställning med alster från workshopen om deltagande med barn i förskoleåldern (läs mer i rapportens del ett).
- En utställning med barnens modeller från byggworkshopen med elever på låg- och mellanstadiet (läs mer i del två).

Vi har valt att redovisa resultatet från Förvandlingsrummet i rapportens del två om ålder 7-12 år även om både yngre barn och vuxna deltagit.

DEL 1: Ålder 0-6 år

Inledning och frågeställningar

Barn 0-6 år är en åldersgrupp som kommer till biblioteket tillsammans med någon annan: med förskolan, med föräldrar eller med äldre barn och andra vuxna i deras närhet. De har andra behov av biblioteket än äldre barn och använder rummet på andra sätt. De är oftast inte läskunniga ännu, när inte lika högt som andra besökare och ser rummet från ett annat perspektiv. Allt det här påverkar deras upplevelse av biblioteket. Med utgångspunkt i utmaningen "Sveriges bästa barnavdelning" tog vi fram tre övergripande frågeställningar:

- Hur kan vi göra biblioteket välkomnande för små barn?
- Hur kan vi möta små barns behov av och förväntningar på biblioteket?
- Hur kan vi skapa förutsättningar för att väcka barns läslust?

Vi valde att försöka hitta svar på dessa frågor genom workshops, observationer och intervjuer med barn och deras vuxna.

Metod och urval

Eftersom barn i åldrarna 0-6 år inte kommer till biblioteket själva valde vi att försöka nå dem genom förskolan och via deras föräldrar. Huvudfokus i undersökningen var barnens synpunkter och behov men vi ville även prata med föräldrar för att ta reda på vad de behöver för att trivas och vilja komma till biblioteket med sina barn. Vi lade ut en intresseförfrågan på vårt instagramkonto där vi fick kontakt med två föräldrar med barn i olika åldrar som kunde tänka sig att bli intervjuade. Under september 2019 skickade vi ut en intresseförfrågan till de 22 förskolor som ligger i Kiruna stad. Bland dessa finns förskolor som drivs i kommunal, statlig och enskild regi samt förskolor som bedriver sin verksamhet huvudsakligen på meänkieli, finska eller nordsamiska - minoritetsspråk som Kiruna kommun är förvaltningsområde för. Att nå barn med minoritetsspråksbakgrund var ett viktigt kriterium i vår urvalsprocess. I brevet förklarade vi syftet med undersökningen och det tänkta upplägget för våra workshops. Fem förskolor svarade och av dem valde tre att delta i projektet, däribland en som bedriver sin verksamhet på ett av minoritetsspråken. En av förskolorna deltog både vid en workshop och en observation i biblioteket. Vi observerade även en sagostund på biblioteket samt iakttog barn och deras vuxna på bilderboksavdelningen under ett vanligt biblioteksbesök.

Vi valde att hålla workshops ute på förskolorna, både för att göra det enklare för förskolorna att medverka och för att det är en bekant miljö där barnen känner sig trygga. Varje workshop tog sin utgångspunkt i en av de tre tidigare nämnda frågeställningarna. Vi bad om att få träffa en grupp på ca 5 barn i åldrarna 3-5 år. Inför varje workshop skickade vi ett brev till barnen där vi

kort förklarade vilka vi var och varför vi ville komma till dem. I brevet fanns också ett foto på oss. Alla workshops inleddes med att vi presenterade oss själva och berättade om biblioteksflytten och varför vi var där och avslutades med att vi tackade för hjälpen och överlämnade ett bokpaket i gåva till förskolan. Med tillåtelse från våra kontaktpersoner vid förskolan gjorde vi ljudinspelningar under alla workshops. Detta för att inte behöva föra anteckningar under tiden utan istället kunna fokusera på uppgiften och samtalen samt på att följa upp barnens tankar och kommentarer.

Resultat

Workshops

Hur kan vi göra biblioteket välkomnande för små barn?

På den flerspråkiga förskolan Granen höll vi den första workshopen som satte fokus på hur vi kan skapa ett välkomnande bibliotek för små barn. De barn vi träffade talar ett minoritetsspråk som modersmål, men workshopen genomfördes på svenska. Under workshopen talade personalen omväxlande med barnen på svenska och på minoritetsspråket. Vi hade med oss olika bygg- och pysselmaterial som tomma mjölk- och äggkartonger, pennor, färgat papper, piprensare, lim, sax och tejp. Efter att vi presenterat oss och berättat varför vi var där fick barnen i uppgift att rita och/eller bygga en plats som de gillade. Kanske något som fanns på riktigt eller något som bara fanns i deras fantasi. Samtidigt pratade vi om vad barnen behövde för att känna sig välkomna någonstans. Innan vi avslutade fotograferade vi alla verk. Några av verken fick vi också ta med oss för att ställa ut på biblioteket.

Vid den här workshopen var vår tanke att inte arbeta med biblioteket som plats utan istället att fokusera på välkomnande och trivsel generellt. Detta för att inte fastna i böcker och läsning utan kunna fundera på trivsel i ett vidare perspektiv. Tyvärr misslyckades vi med att förmedla detta till pedagogerna som deltog. Vi gav barnen uppdraget att skapa en plats där de gärna skulle vilja vara, varpå en av pedagogerna tillade: "Ja och så kan man tänka, hur vill ni att ert nya bibliotek ska se ut?" Sex barn och två pedagoger var med i rummet och även om uppgiften för en del kändes svår i början så kom de flesta av barnen snabbt igång. Barnen byggde båtar, ett prinsesstorn, mammas hus och vardagsrum, en gungbrädetårta, ett bubbelbad, en människa och en rund matta. Mattor förekom i flera av barnens byggen.

Sanna: Sen hade du gjort den här också. Visst var det en båt sa du?

Barn: Nä...

Sanna: Vad var det?

Barn: Det var var ett hu-- nej, det var en båt som såg ut som ett hus.

Barn: Det var matta, det var matta och det var matta! Jag sätter den att det är ... väldigt skönt.

Sanna: Du sätter mycket mattor! Gillar du mattor?

Barn: Mmm, för dom är så sköna.

Det som fick barnen på förskolan Granen att trivas på förskolan var kompisarna. Vem man var tillsammans med var ofta viktigare än var man befann sig. Favoritplatser var badhuset, mammas vardagsrum och hemma hos kompisar. Flera av barnen ville ha kontakt med personalen på biblioteket. De ville bli sedda och hälsade på när de kommer. Det var roligt att prata med andra och genom att göra det kunde man få fler kompisar.

Barn: Jag tycker dom ska prata med mig, för jag tycker att det är roligt att prata med andra. För då är det så här att om man pratar med barn, då kan man få den kompisen, att man får mer...

Personal: Man lär känna fler.

Att beskriva hur det märks att en plats är till för barn var svårt. Flera barn nämnde tillgången till leksaker. I lokalen måste det finnas sånt som barn tycker om.

Hur kan vi möta små barns behov av och förväntningar på biblioteket?

Workshopen som huvudsakligen handlade om behov och förväntningar hölls på den privata förskolan Ekorren. Vi hade med oss 11 fotografier på biblioteksmiljöer och aktiviteter som skulle kunna äga rum på ett bibliotek som vi placerade ut i ett avskilt rum. Efter att ha presenterat oss och ställt lite frågor kring barnens biblioteksanvändande gav vi dem i uppdrag att trycka fast gröna eller röda pluppar på bilder som föreställde sånt de skulle vilja respektive inte vilja ha i biblioteket. När de var klara pratade vi om bilderna för att få veta vad det var barnen fastnade för eller inte tyckte om. Vi avslutade med att låta barnen rita någonting som de själva skulle vilja fanns på biblioteket.

Barnen i den här gruppen gick ofta på biblioteket, gärna med kompisar. För dem var det viktigt att kunna mysa på biblioteket.

Malene: Vem tycker ni är roligast att gå [till biblioteket] med?

Barn: Mamma och pappa.

Barn 2: Jag tycker min mamma.

Barn 3: Jag tycker med mamma och pappa.

Barn 2: Jag tycker faktiskt mamma är varm.

Malene: Vad gör ni då, när ni är på biblioteket?

Barn 2: Då brukar jag mysa.

Barn: Jag brukar köpa böcker som jag vill ha.

Barn 3: Jag myser och kollar i böcker...med kompisar och massa. Ibland är jag dit med kompisar. Ibland är jag dit med deras mamma och pappa och kompisar. Fast också med mamma och pappa.

Barn 4: Faktiskt så tycker jag att leka i lekhörnan.

Vid flera tillfällen uppmärksammade barnen andra saker på bilderna än vad vi gjorde. Ett foto föreställde en glad bibliotekarie på Malmö stadsbibliotek iförd monstertofflor och med ett verktygsbälte med ett gosedjur som stack upp ur fickan. Hon stod på golvet omgiven av bilderbokstråg. I bakgrunden, mellan bilderbokstrågen, skymtade en liten läskoja som vi inte märkt när vi valde bilden.

Sanna: Ni som satte en grön prick, vad var det ni tyckte om på den här bilden?

Barn: Jag gillar bara den.

Malene: Aha, den där lilla kojan där.

Barn: Jag gillade inte nåt annat.

Barn: Man kan krypa in där.

Barn: Man kan gå in och gömma sig!

På ett foto av ett rum där alla väggar var täckta av överfulla bokhyllor i takhöjd var det inte bara böckerna som barnen tyckte om, utan även de mjuka mattorna på golvet som ingen av oss lagt märke till. Barnen på Ekorren fokuserade även mycket på lek. Roligast med det nuvarande biblioteket var att kolla på böcker, läsa läskiga böcker, åka hiss upp och ned samt backen som man kan springa ner för. Den mest populära bilden föreställde en ögonblicksbild från en teaterföreställning där en man och en kvinna sprang runt på en scen täckt med gräs. På bilden syntes också en stor fot, en sax lika hög som en vuxen människa och en ramp.

Barn: Det var en rolig bild.

Sanna: Men hörni, vad är det på den här bilden?

Barn: Det är en fot och människor som springer.

Barn: Och sen saxen. Och en backe. Och en vägg.

Sanna: Vad är det med den här som ni tänker att ni skulle vilja ha på biblioteket?

Barn: Att dom springer.

Sanna: Dom springer. Känns det kul?

Barn: Det är kul att springa.

Barn: Jag tycker också det är kul att springa. Jag vill ha det, det, det. Jag vill ha allt på den!

Ett annat foto föreställde två barn i ett rum på ett barnbibliotek med en vit matta och låga, svängda hyllor. Där var det som lockade mest "att springa på den mjuka mattan". Barnen gillade även foton med massor av olika gosedjur, en myshörna, ett barn som pysslade samt ett foto föreställande ett leende barn som satt i en hänggunga.

Barn: Jag tycker det är roligt att gunga i en sån där stol.

Sanna: Tror ni att man kan läsa i en sån här stol?

Barn: Nej, gunga!

Sanna: Är det en gungstol?

Barn: Ja.

Barn: Nästan som en gungstol.

Sanna: Ska man ha gungstolar på bibblan tycker ni?

Flera barn: Ja!

Barn: Det är kul att gunga.

Den minst populära bilden föreställde en läsplatta med massor av bokomslag på skärmen. Tre av de fyra barnen hade satt röda märken vid fotot. Vi var inte säkra på om det var surfplattan eller bilderna på böckerna på surfplattan som barnen inte tyckte om.

Sanna: Ser ni vad böckerna är på för nånting?

Barn: Mm. Jag gillar inte dom där alla böckerna.

Barn: Nej det gör inte jag heller.

Barn: Jag stoppade en röd prick dit.

Sanna: Ja, precis. Det här är ju en surfplatta. Som man kan läsa böcker på.

Barn: Det vet jag!

Sanna: Precis, det såg ni kanske. Men det var nästan ingen av er som ville ha det. Är det böckerna på den här ni inte gillar, eller är det surfplattan ni inte gillar?

Barn: Det är inte dom här böckerna som jag inte gillar.

Barn: Jag gillar inte surfplattan och inte böckerna.

När barnen i workshopens andra del ritade egna bilder av sådant som borde finnas på biblioteket representerades leken av lekrum och gunghästar. Ett av barnen ritade ett bord där man kunde ta frukt om man var hungrig, ett annat ritade ett kylskåp med både bröd och frukt i. De ritade också saker som är viktiga för att ett bibliotek ska kunna fungera som utlåningsapparater, städmaskiner och robotdammsugare.

Hur kan vi skapa förutsättningar för att väcka barns läslust?

På förskolan Solen hölls den tredje workshopen som fokuserade på läslust. Solen är en kommunal förskola som ligger i det nuvarande bibliotekets närområde. Inför workshopen hade vi valt ut ungefär 30 bilderböcker som vi lånat ut på förskolans lånekort. Vi eftersträvade variation vad gällde författare och ursprungsländer, innehåll och typ av illustrationer. De flesta böckerna var nya. Vi undvek kända barnboksfigurer eftersom det redan är känt att barn tenderar att söka sig till det de känner igen. Efter workshopen lät vi förskolan låna alla böcker som barnen valt ut. Böckerna ställdes upp i ett avskilt rum på förskolan, stående, liggande, på golvet, på soffan eller lutande mot en vägg, och vi lät barnen botanisera fritt och välja två böcker var som de tyckte såg spännande ut. Av böckerna som barnen valt drog vi en som vi läste högt för dem. Efteråt pratade vi om högläsning, hur det känns att bli läst för och vem som väljer vilka sagor barnen läser/får höra. Några saker blev tydliga under mötet med barnen:

- De använde framförallt framsidan när de valde böcker
- De valde främst böcker som de kunde relatera till, sådana som de kände till och tyckte om

- De valde oftast inte böckerna som fanns direkt vid ingången till rummet

På förskolan Solen jobbar man aktivt med läsning, berättelser och böcker. Många av barnen hade varit på biblioteket både med förskolan och med sina föräldrar. Under högläsningen lyssnade barnen noga och vi fick intrycket av att de var väl förberedda inför workshopen. Sagor lyssnade man på både hemma och på förskolan. Den mysigaste platsen för det var på biblioteket, helst i kojan – ett krypin under trappan nere på barnavdelningen.²

Sanna: Var tycker ni att det är mysigast att lyssna på sagor?

Flera barn: På biblioteket.

Barn: Kojan!

Barn: Biblioteket, jag brukar vara i kojan.

Barn: En koja i biblioteket vill jag ha faktiskt.

När vi pratade om bibliotek med barnen på förskolan Solen var det böckerna som stod i fokus snarare än rummet. Biblioteket besökte barnen tillsammans med föräldrar eller andra familjemedlemmar, men några uppgav också att de gick på bibblan tillsammans med kompisar. När vi avslutade workshopen tävlade barnen om vem som skulle komma och hälsa på oss flest gånger på biblioteket.

Barn: Jag ska nu komma dit bort tusen gånger.

Sanna: Ska du komma tusen gånger? Roligt!

Barn: Och jag med!

Barn: Jag kommer att komma hundra miljoner tusen miljoner hundra miljoner hundra.

Barn: Jag kommer nästan varje!

Intervjuer

Maria och Edvin

Sexåriga Edvin och hans mamma Maria kommer inte så ofta till biblioteket, trots att de är en läsintresserad familj. Det är flera månader sedan deras senaste besök. Ett vanligt biblioteksbesök för dem är ungefär en halvtimme långt. Medan Maria lånar böcker brukar Edvin leka i tronen och med plasthundarna på bilderboksavdelningen. För det mesta klarar de sig på egen hand utan att be om hjälp.

Edvin, 6 år

Edvin går i förskoleklass och på fritiden tycker han om att bygga med lego eller att titta på Rosa pantern på sin iPad. Familjen kom oftare till biblioteket när han var yngre och han har inte kommit med klassen ännu. Han känner sig inte så hemma på barnavdelningen utan har mest

² "Kojan" eller "grottan" nämns av många barn vi pratat med. I resten av rapporten använder vi ordet "kojan" för att referera till utrymmet under trappan på barnavdelningen.

varit på bilderboksavdelningen och ibland på vuxenavdelningen tillsammans med sin mamma. När han kommer till biblioteket vill han att personalen lämnar honom ifred. "För jag vill direkt ner och låna nya böcker," säger han. Han vet inte hur man kan se att en plats är till för barn men nämner mataffärer som en plats som inte är det. Edvin brukar alltid hitta något att låna när han är på biblioteket men han har ingen särskild strategi utöver att titta runt tills något fångar hans intresse.

Sanna: Du, när du kommer hit för att låna böcker, hur gör du för att hitta nåt som du vill läsa?

Edvin: Kollar.

Sanna: Du kollar. Går du och bläddrar bland böckerna?

Edvin: Ibland.

Sanna: Hur vet du om en bok känns spännande? (tystnad) Är det omslaget du tittar på eller... bläddrar du och ser vad den handlar om...?

Edvin: Jo. Ibland bara kollar. Ibland brukar jag göra det hemma.

Edvin har inte deltagit på några av bibliotekets aktiviteter och är osäker på om det är något han skulle vilja göra i framtiden.

Maria

Maria är mamma till sexåriga Edvin och en tvåårig lillasyster som inte är närvarande vid intervjutillfället. Hon lämnade Kiruna efter gymnasiet för att läsa på universitetet, och kom tillbaka till stan för ungefär sju år sedan. I universitetsstaden där hon tidigare bodde gick hon ofta på biblioteket. Här händer det mer sällan. De har mycket böcker hemma och behöver inte gå hit för låna. Med minsta barnet har hon ibland deltagit på babysång. Onsdagar är en svår dag. Många föräldralediga hittar helst på saker på måndagar och fredagar när äldre syskon inte har rätt till förskolevistelse. Maria vill gärna ha fler aktiviteter på biblioteket för små barn och deras föräldrar, till exempel babysång, pyssel och sagostunder, helst återkommande på samma veckodagar. Hon skulle vilja se mer insatser för att uppmuntra föräldrar att läsa för sina barn. Att det händer något för föräldralediga är extra viktigt eftersom det inte finns någon öppen förskola i stan förutom den som Svenska kyrkan driver i Tuollavaara. Maria uppskattar att den nuvarande barnavdelningen ligger på ett annat plan än vuxenavdelningen, vilket innebär att man inte behöver tänka på att vara tyst för att inte störa andra användare. Temaindelningen på bilderboksavdelningen gör det lätt att hitta de böcker hon letar efter. Det är positivt med möjlighet till lek i rummet, men den nuvarande rampen i bilderboksavdelningen uppmanar till spring på ett sätt som inte är så bra.

Andrea

Andrea är mamma till tre barn: Olivia 11 år, Astrid 8 år och Elias, 3 år, som alla är med under intervjutillfället. Vi genomförde även enskilda intervjuer med Olivia och Astrid. Dessa redovisas i rapportens andra del.

Andrea har gått regelbundet på biblioteket, både i Kiruna och i den större universitetsstaden där familjen bodde när döttrarna var små. Med barnen har biblioteksbesöket blivit en ny upplevelse, något man gör tillsammans. De kommer någon gång i månaden för att låna böcker och barnen blir alltid glada av att höra att de ska gå till biblioteket. Ett vanligt besök tar ungefär en halvtimme. De söker i datorn och letar på hyllorna efter något som ser roligt ut att läsa. För det mesta klarar de sig själva men det händer att de ber om hjälp när boken de letar efter inte står där den borde. Fördelen med bibliotek är att man kan prova massor av böcker utan att det kostar något. När hennes barn väl hittat något de gillar kan de gå till bokhandeln och köpa böckerna. Biblioteken har förändrats sedan Andrea var barn, från att vara en arena för läsning i första hand till att erbjuda ett större utbud av program vilket hon enbart ser som positivt. Hon gick inte på biblioteket med Elias när hon var föräldraledig och upplevde en brist på aktiviteter på dagtid i Kiruna. Vilka program biblioteket arrangerar spelar mindre roll, det viktigaste är att det finns någonting att göra för föräldralediga och deras barn.

Andrea tillhör en av de nationella minoriteterna men har aldrig riktigt fått lära sig språket. Hon uppskattar bibliotekets utbud av böcker på andra språk och har en tanke om att låna fler barnböcker på minoritetsspråket för att utveckla sina egna språkkunskaper och väcka barnens intresse. Hon är nöjd med det varierade utbudet av skön- och facklitteratur för barn på svenska som gör att alla kan hitta något de är intresserade av. Precis som Maria i föregående intervju uppskattar Andrea att barnavdelningen ligger avskilt så att man som förälder inte behöver oroa sig för att störa andra. Att bilderböckerna och kapitelböckerna för lite äldre barn ligger vägg i vägg betyder att hon som har barn i skilda åldrar fortfarande kan hålla familjen samlad på ett ställe. Ibland vore det bra att ha personal på barnavdelningen så att barnen lär sig att själva be om hjälp. Risken finns att de hellre ger upp än att gå upp för trappan till entréplan med sina frågor. Andrea saknar ett café i huset. På biblioteket i universitetsstaden fanns möjligheten att ta en fika vilket gjorde att man kunde stanna längre där. För att uppmuntra människor att stanna längre behövs bekväma sittplatser för att amma eller gruppera sig kring och sitta tillsammans. Hon efterlyser mjukare mattor på golvet eftersom mattan inne på bilderboksavdelningen är sträv och inte så skön att krypa på och fler taktila saker att utforska med händerna för att göra miljön mer stimulerande för de yngsta barnen.

Observationer

Under november månad genomförde vi tre observationer på nere på barn- och bilderboksavdelningen, en inbokad och två spontana. Vi observerade också en sagostund på biblioteket.

Förskolan Solen

Förskolan Solen besöker biblioteket en onsdag förmiddag med sju barn och två pedagoger. Barnen har fått i uppdrag av pedagogerna att hitta böcker om vatten samt en valfri bok var. Direkt efter att ha hängt av sig kläderna ger sig en grupp av till utrymmet under trappan för att leka. När alla är klara samlar pedagogerna ihop barnen och tar med sig dem in till

bilderboksavdelningen. Där lockar tronen som man kan snurra i och plasthundarna som man kan rida på och bära runt. Barnen varvar att leta efter och bläddra i böcker med att leka. Ett barn räknar alla tavlorna på väggen, några vill springa till kojan för att läsa men stoppas av pedagogerna. Alla ska vara i samma rum. Flera gånger under besöket försöker personalen leda tillbaka barnen till uppdraget.

Barnen fokuserar främst på längan med bilderbokstråg i mitten där ena sidan innehåller kända figurer. De hittar snabbt till böckerna om Pettson och Bamse som de visar för varandra. Ett av barnet upptäcker att det står böcker i de nedre facken på trågen och uppmärksammar de andra på det. De visar varandra böcker de har hemma och på förskolan. Barnen hittar också till trågen med lokala böcker och böcker på kommunens förvaltningspråk. Ett av barnen kan japanska, och pedagogen och barnet gör ett försök att hitta böcker på hens språk utan framgång. Ett av barnen håller sig nära den ena pedagogen under hela besöket. De två sätter sig på trappan och högläser ur en bok. Den andra pedagogen samlar ihop resten av gruppen och börjar läsa högt för dem lite högre upp på avsatsen. Det är aktiv högläsning, barnen kommenterar, pedagogen ställer frågor om innehållet. De flesta lyssnar men några har lite svårt att sitta still. De läser flera böcker innan det blir dags att avsluta. Den sista boken hinner de inte färdigt med, så de lånar den med sig för att läsa vidare på förskolan. Barnen vill gärna vara med och låna böcker. Den ena pedagogen läser vad som står på skärmen och förklarar hur barnen ska göra. Ett av barnen får sätta i lånekortet som illustrationen på skärmen visar. Kortet hamnar åt fel håll. RFID:n har redan läst av kortet så det spelar ingen roll, men det märker inte personalen som försöker styra om så kortet hamnar rätt. Pedagogen lär barnen att bokens streckkod måste ligga åt rätt håll på plattan (vilket behövdes förut, men inte sedan RFID infördes). Sedan får barnen turas om att lägga böcker på plattan. Ingen tycks märka att böckerna hunnit registreras innan de rör vid plattan. Några av barnen tycker det är orättvist att vissa får lägga flera böcker och vissa bara en. Barnen är på gott humör när de klär på sig för att gå tillbaka till förskolan och äta lunch. Någon undrar om de inte kan äta lunch här.

Spontanobservationer

Bilderboksavdelningen, 12:50-13:10

Två mammor och fem barn (bebis, flicka cirka 1,5 år, flicka cirka 3 år, två pojkar cirka 4 år) sitter tillsammans på trapporna. De har böcker utspridda runt sig på golvet. Ena mamman högläser för flickorna med bebisen i famnen, den andra lyssnar. Pojkarna sitter bakom med en annan bok som de letar efter nakenfisar i: "Nakenfis, inte nakenfis, nakenfis, nakenfis, inte nakenfis...". När de avslutat boken börjar pojkarna leta en dinosaurieskräckbok men hittar istället en bok på golvet som väcker deras intresse en stund. De återgår till letandet, söker på olika håll och ropar till varandra om vad de hittar. "Nu läser vi min bok! Kolla här vilken cool!" De stöter på en bok om en t-rex i stan³ och blir förtjusta. När de inte hittar fler böcker om dinosaurier nöjer de sig med en bok om en ekorre.

³ Bitskoff, Aleksei & Symons, Ruth. *Hjälpl! : det är en T-rex i stan*. Lind & Co, 2017.

Mammorna småpratar med varandra om föräldraskap och avbryter sig då och då för att förmana barnen om att inte kasta böcker och lägga tillbaka böckerna där de tagit den. Barnen vet precis ur vilket tråg de plockat sina böcker. En av flickorna väljer en bok som hon vill läsa, men mamman tycker att den är för svår. Flickan föreslår en annan bok som hon och mamman kommer överens om är lättare. Barnen tar en lekpaus, snurrar varandra i tronen och klänger på räcket, men ljudnivån är fortfarande behaglig. Efter en kort stund börjar pojkarna leta och läsa nya böcker medan flickorna fortsätter leka. De bär runt hundarna och möblerar om. När en bekant vuxen kommer in på barnavdelningen visar barnen böckerna de valt för henne. Stora flickan tar en finsk bok till sin mamma och frågar flera gånger om den är på ett annat språk innan mamman svarar. Pojkarna rör sig mellan bilderboksavdelningen och barnavdelningen. De kollar ganska länge på dinosauriefaktaböckerna, men tar inget ur hyllan utan hittar istället en Bamsetidning som de visar för mammorna. På barnavdelningen är det tomt så när som på två tonårsskallar som pratar lågmält samtidigt som de arbetar på sina bärbara datorer.

Bilderboksavdelningen, 14:20-14:40

En äldre kvinna sitter i tronen och läser för sitt barnbarn, cirka 5 år. De läser bok efter bok, barnet lyssnar uppmärksamt och vill ha mer även när kvinnan börjar tröttna och försöker få barnet att titta på böcker på egen hand en stund. En mamma med ett barn i ettårsåldern kommer in. De vuxna verkar känna varandra och det framgår av deras samtal att biblioteket upplevs som den enda platsen i stan dit man kan gå med sitt barn och bara vara, förutom den öppna förskolan i Tuollavaara. Medan den äldre kvinnan och barnbarnet återgår till läsandet utforskar det lilla barnet rummet. Det finns mycket att gå längs och klättra på. För en stund närmar barnet sig de andra och lyssnar på högläsningen innan hen tröttnar och utforskar vidare. Stämningen är lugn, ljudnivån behaglig och ingen verkar ha bråttom att lämna biblioteket.

Sagostund

Besökare på sagostunden är ungefär 12 förskolebarn med två pedagoger, två kvinnor med vardera två barn samt en kvinna med ett barn. Barnen får veta att Malene ska vara med och lyssna och skriva lite, vilket gör några av dem nyfikna på henne. Eva, som håller i sagostunden, är noga med skapa en relation till barnen och etablera stämningen - "när jag tänder ljuset stiger vi in i sagans värld". Hon läser inlevelsefullt. Många små saker händer under sagostunden som gör att barnen ibland tappar koncentrationen men de är överlag respektfulla och intresserade. Den första sagan är lång men de flesta av barnen lyssnar uppmärksamt, medan några ibland har uppmärksamheten på annat. Det är kraftigt dämpad belysning och svårt att se bilderna som Eva visar ur boken. Efter ett tag ställer sig ett barn upp bakom de andra och står där ett tag. Sedan tar en av pedagogerna honom och masserar hans hårbotten. Han verkar gilla det. En av de andra pedagogerna har ett barn i famnen och ett barn som kommit med vuxen sitter i den vuxnas famn.

Analys

Att känna sig välkommen och vara bekväm på biblioteket

Workshopen om hur man gör biblioteket välkomnande för små barn var den minst tydliga och också den som vi själva var minst nöjda med utformningen av. Svar som vi kanske förväntat oss att få, som att allt bör vara på barns höjd och anpassat till deras storlek, glada färger, mjuka mattor och skyltning som barnen förstår nämndes inte, men allt det är samtidigt självklarheter i deras vardag på förskolan och kanske inte något de tänker på att önska sig.

Barnen fokuserade mindre på platsen och mer på sällskapet. För att trivas och känna sig välkomna ville de vara tillsammans med någon som de tyckte om. De ville ha kontakt med personalen på biblioteket, bli sedda och uppmärksammade. Att barn behöver goda relationer för att känna sig välkomna kan i bibliotekets kontext kopplas till att läsande ofta är en social aktivitet för små barn. Både under workshopen på förskolan Solen och under observationerna i biblioteket framträdde läsandets sociala aspekt. När ingen vuxen läste högt för barnen satte de sig ofta tillsammans för att titta i böcker och prata om vad de såg på bilderna. De visade böcker för varandra, tipsade om favoriter, räknade, tog lekpauser och återvände sen till böckerna. Leken är central för barn, och gränsen mellan vad som är lek och vad som är läsning suddas ut. Barn leker när de läser för och med varandra. Man kan i hög grad prata om en barnavdelning som en arena för möten, vilket är en aspekt att ta hänsyn till vid utformningen av ett välkomnande bibliotek: Finns det läsplatser där man kan sitta flera stycken tillsammans? Går det att hitta både avskildhet och samvaro? Vid förskolan Solens biblioteksbesök läste två pedagoger samtidigt högt för olika delar av gruppen ur varsin bok. Eftersom bilderboksavdelningen är liten hamnade de nära varandra och rösterna hördes lika högt för båda grupperna.

Förväntningen på det mysiga biblioteket

Många av barnen vi träffat förknippar läsning med att mysa. Ofta lyssnar barnen på sagor hemma i sängen när de ska sova och får mysa med den hen ofta älskar mest i den åldern, nämligen en förälder. Under sagostunden, där publiken bestod både av en förskolegrupp och barn med föräldrar, var alla vuxna upptagna med ett barn som ville sitta nära, ofta i den vuxnas famn. En pedagog masserade ett barn under en stor del av sagostunden och barnet blev lugnare. Vår nuvarande bilderboksavdelning saknar mysiga läsplatser. Flera barn anger kojan på barnavdelningen som sin favoritplats på biblioteket. Under observationen ville barnen gärna gå till kojan och läsa, men personalen ville ha alla barn samlade i ett rum. En mysig barnavdelning vill vi jobba vidare med, särskilt i relation till läsning som en social aktivitet. Det ska finnas trivsamma utrymmen där större barngrupper kan sitta och lyssna på högläsning, likväl som bekväma och inbjudande läsplatser både för barn och deras vuxna samt krypin för barn som vill läsa tillsammans. När vi utformar barnavdelningen på det nya biblioteket bör vi se över möjligheterna att ha krypin och inbjudande läsplatser på alla avdelningar.

Läslust och läsmotivation

Bokens framsida och illustrationer har stor påverkan på barns bokval. Barnen som deltog i workshopen om läslust använde framförallt framsidan när de valde böcker och drogs främst till böcker de redan kände till. Det är viktigt att erbjuda böcker i rätt höjd för barnen. Det är intressant att fundera kring att barnen inte gärna valde böckerna som fanns direkt vid ingången till rummet. Man kan anta att det tar ett tag att ta in ett rum och att det som möter en alldeles vid ingången är svårt att hinna se. Det är en princip man ofta använder sig av i t.ex. butiker där man undviker att ställa viktiga saker precis innanför dörren. Böcker och läsning var det viktigaste med biblioteket för barnen i läslustworkshopen och biblioteket ligger nära till hands för dem när de tänker på att lyssna på sagor.

Föräldrar på barnavdelningen

Under intervjuerna med föräldrarna Maria och Andrea lyftes avsaknaden av aktiviteter och mötesplatser för föräldralediga i Kiruna. Samma samtalsämne uppstod även spontant under en av observationerna på bilderboksavdelningen. Behovet av en öppen förskola i centrum är stort och även om biblioteket inte har möjlighet att eller uppdrag att tillgodose det behovet finns det mycket vi kan göra för att ta tillvara på de nyblivna föräldrarnas behov av att träffa andra under kravlösa former. Återkommande aktiviteter utan krav på föranmälan, vid fasta dagar och tider efterfrågas. Vi har tidigare sett att biblioteksbesöket är en social aktivitet för barnen, men även för föräldrarna är biblioteksbesöket en chans till socialt utbyte med andra vuxna. Under observationerna på bilderboksavdelningen uppstår både spontana och planerade möten mellan vänner såväl som främlingar och bekanta. Medan barnen leker och letar böcker finns en möjlighet för de vuxna att slappna av och småprata. Föräldrarna upplever att det är skönt att barnavdelningen ligger långt från vuxenavdelningen. Här får barn vara barn, gråta, leka och låta utan att föräldern behöver oroa sig för att störa andra. Det blir en utmaning för oss att möta i det nya biblioteket där all verksamhet hamnar på ett och samma plan. Båda föräldrarna framhåller att ett barnbibliotek bör vara fantasifullt och lekvänligt, men Maria betonar att lokalerna inte bör uppmuntra till spring. Det här är motsättningar som även uppmärksammas av de äldre barnen och som visar hur viktigt det är för oss att fundera på vilken sorts verksamhet som ska rymmas in i biblioteket och vilken sorts lek vi vill uppmuntra. Andrea skulle gärna ha personal närmare till hands i stället för en trappa upp, men har förståelse för att det inte är praktiskt genomförbart hela tiden. Hon saknar ett café i huset så att man kan ta en kaffe eller en fikapaus utan att behöva lämna biblioteket. Det är tillåtet att äta medhavd fika på barnavdelningen men det finns ingen skylt som informerar om det vilket gör det oklart för besökarna vad som gäller.

Personalens roll

I det nuvarande biblioteket ligger barnavdelningen en trappa ned medan personalen oftast sitter i informationsdisken på entréplan. Det finns en liten informationsdisk på barnavdelningen som sällan är bemannad. Under förskoleobservationen uppstod det flera tillfällen där man skulle ha kunnat få hjälp av personalen. Att hitta böcker om vatten eller böcker på japanska är sådana exempel. Men att lämna barngruppen för att gå till informationsdisken en trappa upp för att

ställa en fråga blir ett för stort steg, så istället försöker man klara sig själv och ger upp om man inte hittar det man söker. Andrea uttryckte i sin intervju att avståndet till personalen gör att barnen ofta ger upp hellre än frågar om hjälp. Barnen på förskolan Granen ville att bibliotekspersonalen skulle prata med dem när de kom på besök, och när vi avslutade workshopen på förskolan Solen tävlade barnen om vem som skulle komma och hälsa på oss på bibblan flest gånger. Edvin å sin sida ville helst lämnas ifred och slippa hälsa. Barn är individer och har olika bekvämlighetszoner och olika önskemål om hur de vill bli bemötta på biblioteket, men eftersom känslan av att vara välkommen handlar mindre om rummet och mer om människorna som finns där vill vi bygga vidare på det relationsskapande vi påbörjat under projektets gång. Men hur skapar vi en relation utan att känna varje barn personligen? Ett första steg är att flytta våra pass ned till barnavdelningen, men vi vill även fundera på hur vi kan synas på barnavdelningen även när vi inte är där fysiskt. I dagsläget är vi anonyma för barnen, men för att de ska känna sig välkomna är det viktigt att de vet vilka vi är och att vi finns tillgängliga för deras frågor och idéer.

Att röra sig i rummet

Under observationerna på bilderboksavdelningen kunde vi se att vissa trågar används i större utsträckning än andra. Trågen i mitten av rummet syns mest, medan de som står mot väggen eller mot rampen används minst. De lokala böckerna och böckerna på samiska, finska och meänkieli har fått en framskjuten plats i rummet med resultatet att barnen hittar dem oavsett om de talar något minoritetsspråk eller inte. Även bilderböckerna om olika kända figurer, fordon och monster har en bra placering. Det är böckerna som står i den övre delen av tråget som lånas och läses i första hand. För barnen tog det en stund att upptäcka att det fanns böcker även i facket under. Det är viktigt att ha i åtanke när vi arbetar med beståndet. Temaindelningens skyltning på bilderboksavdelningen vänder sig enbart till läskunniga. Det är glädjande att de vuxna vi pratat med upplever att temaindelningen gör det lättare att hitta böcker och under observationerna får vi intrycket av att den även hjälper barnen. Hittar man bara en bok man gillar är chansen stor att man hittar fler liknande alldeles intill.

Som vi tidigare skrivit är leken central både för små barns läsupplevelser och för hur de tar sig an rummet. Högläsning, att bläddra i böcker, prata med vänner och att leka flyter ihop. Det vill vi ta vara på. Plasthundarna är flexibla och roliga leksaker och trots att man både kan bära runt dem och rida på dem är leken med dem förvånansvärt stillsam. Tronen fungerar både som en läsplats och en leksak eftersom man kan klättra på den, sitta där många barn tillsammans och snurra varandra som i en karusell. Vi behöver fundera på vilken sorts lek vi vill uppmuntra. De små barnen tycker om att klättra på avsatserna i trappan och att gå/springa upp och ned för rampen, men föräldrarna är mindre förtjusta i platser i rummet som uppmanar till spring. I Förvandringsrummet, där det fanns möjlighet att lämna anonyma synpunkter, kommenterade en förälder att trappan i bilderboksavdelningen var farlig att klättra på, med hårda ytor och vassa kanter.

DEL 2: Ålder 7-12 år

Inledning och frågeställningar

I åldersspannet 7-12 år hittar vi många storläsare. Många har egna lånekort. Barnen besöker biblioteket med familjen, med skolan, med kompisar och på egen hand och är inte alls lika beroende av vuxna i sin närhet som de yngre barnen. Under våra möten med den här åldersgruppen utgick vi från följande frågeställningar:

- Hur kan vi skapa en barnavdelning där det ofta händer både mysiga och spännande saker?
- Hur kan vi skapa en barnavdelning där barnen inte vill gå hem?
- Hur kan vi skapa de bästa förutsättningarna för barn att hitta både det planerade och det oväntade?

Vi använde oss av en blandning av workshops med skolklasser och intervjuer med privatpersoner för att hitta svar på frågorna. Vi lät även projektet ta plats ute i biblioteket genom Förvandlingsrummet, där besökare både kunde ta del av vad som hände i projektet samt dela med sig av sina tankar och åsikter.

Metod och urval

Vi skickade ut en intresseförfrågan till sju skolor i centrala Kiruna för att få kontakt med en låg- och en mellanstadieklass som ville träffa oss fyra gånger under januari och februari. På grund av de täta besöken (två på skolan följt av två på biblioteket) valde vi att bara kontakta skolor i centrala stan. En klass på mellanstadiet och tre på lågstadiet anmälde intresse. Vi tillämpade först till kvarn-principen och erbjöd de två lågstadieklasser som inte fick plats en miniworkshop på biblioteket vilket en av dem tackade ja till. Vi hörde också av oss med en förfrågan till rektorn på grundsärskolan om att få träffa en grupp elever därifrån men fick inget svar.

Resultat

Workshops

Introduktionsbesök

Det första besöket hos våra klasser ägde rum i slutet av januari. Syftet med besöket var att vi skulle träffas och börja lära känna varandra, samt att eleverna skulle få reflektera kring sina egna upplevelser och erfarenheter av bibliotek. Båda introduktionsbesöken följde i stort samma mall men det sista momentet skiljde sig åt. Med femmorna gjorde vi en frågesport om biblioteket i Kahoot. Tvåorna hade inte tillgång till egna datorer, så de fick göra ett lekfullt test för att ta reda på vilken känd biblioteksbesökare de var.

Årskurs 2

Vi inledde det första klassbesöket med en värderingsövning där eleverna fick ta ställning till olika påståenden om biblioteket, som "På biblioteket vill jag klara mig själv" eller "På biblioteket vill jag ha lugn och ro". Övningen var utformad så att eleverna tog ställning till våra påståenden genom att placera ut sig på en tänkt linje i klassrummet, där ena ytterligheten var ja och den andra nej. Alla elever i årskurs två ville ha äventyr och böcker på biblioteket och träffa sina kompisar där. De flesta ville ha mys och lugn och ro också. De enda två påståenden som delade klassen var "På biblioteket vill jag klara mig själv" och "På biblioteket vill jag ha leksaker". Åtta av tretton elever ville klara sig själv på biblioteket, fyra var tveksamma och en höll inte alls med. När det gäller leksaker var två elever positiva, fyra elever tveksamma och sju elever negativa. "Om man har leksaker kan man störa den som läser," tyckte någon. Ett annat barn argumenterade för leksaker på biblioteket: "Då blir det roligare för de som inte kan läsa så bra". Exempel på leksaker för barn i deras egen ålder var roliga brädspel.

Efter det fick eleverna associera kring ordet bibliotek. Tankarna gick direkt till böcker: äventyr, vampyrböcker, magiböcker, *Handbok för superhjältar*, *Kapten Kalsong*. Associationerna gick snart över till önskemål som en vattenfontän, en kaffe- och en läskmaskin och fika åt barnen. De önskade sig fler *Nikkis dagbok* och *Pax*-böcker, hästböcker, böcker på finska, samiska och arabiska, lättläst, djurböcker samt fakta om alla ämnen. De ville ha pennor, ett lekrum med leksaker både för yngre barn och för barn i deras ålder och ett särskilt läsrum där man kunde få läsa ifred utan att bli störd av de som leker. Önskemålet om en läskoja, högt upp med kuddar i och en säker stege att klättra upp för, ledde till den bekymrade följdfrågan, "Kostar inte dom mycket?". Eleverna spånade kring en bokfontän som utvecklades till en bokrobot med en metallarm som kunde hämta den bok man önskade sig.

Det bästa med bibliotek var alla böcker. En elev nämnde kojan under trappan på barnavdelningen och tillade: "Fast en riktig koja i taket hade varit mycket coolare." Det sämsta med bibliotek varäckliga toaletter, när det är stökigt och skrikigt och böckerna ligger på fel plats, böcker som rivits sönder eller skrivits i, samt trängsel bland hyllorna och barn som knuffas och

säger fula saker till varandra. Flera elever hade varit på andra bibliotek och det som särskilt gjort intryck på dem var en rutschkana på ett bibliotek i Luleå, ett rum med en klätterställning, bollhav och rutschkana på ett bibliotek i södra Sverige, en lekhörna och ett ritrum med massor av pysselsaker i Kalix samt barnhörnan på Narviks bibliotek med flera bord med stolar och gulliga läslampor som inte var så starka.

Efter samtalet i helgrupp gick vi vidare till en enskild idégenereringsövning som handlade om aktiviteter man skulle kunna ha på biblioteket. Varje elev fick en bunt post-it-lappar och uppgiften att skriva ned så många olika aktiviteter som möjligt. De fick 3,5 minuter på sig. Förutom förslag på aktiviteter fick vi även tips på inredning och medier. Flera av eleverna föreslog aktiviteterna att se på film och spela spel på biblioteket, både brädspel och tv- och datorspel. Att träffa författare och illustratörer, lära sig rita bilder, sitta tyst och läsa och pyssla nämndes också. Någon kopplade läsning till prestation och föreslog belöningar: att få göra ett bokmärke när man läst färdigt eller få ett klistermärke om man jobbat bra. Många förslag som kom upp under övningen var sådant vi tidigare pratat om i helgrupp, som läskmaskin och rutschkana, bokfontän och läskoja. Många elever använde ordet "hörna" för att beskriva avgränsade delar av biblioteket: läshörna, lekhörna, myshörna, filmhörna, rithörna. Kuddar, gosedjur och mysbelysning nämndes, men också bollhav och hörselkåpor. Se Bilaga 1 för en komplett lista på alla idéer.

Årskurs 5

Värderingsövningen i årskurs fem gav ett blandat resultat, med några elever som inte var intresserade av att vara med och gav intryck av att svara provokativt hellre än att utgå från sina egna åsikter. Även i årskurs fem tog eleverna ställning genom att placera ut sig på en tänkt linje i rummet, men då klassen var stor och rummet litet flöt gränserna mellan ja, nej, och kanske ihop. Det funkade ändå bra som uppvärmningsövning och några tendenser framgick tydligt. Liksom de yngre eleverna ville de flesta i årskurs fem ha det mysigt på biblioteket: "Det blir lättare att läsa". Nästan alla ville ha läskiga böcker och faktaböcker, även om en elev uppgav att han inte orkade med så många fakta. Många ville ha lugn och ro, men man påpekade också att det är tråkigt när det är helt tyst och att man måste kunna prata med varandra. "Jag låter ganska mycket själv," sade en elev. Vid påståendet "På biblioteket vill jag ha tv-spel" hände någonting i rummet. Fram till dess hade tjejerna till stor del ställt sig på ja och killarna på kanske och nej, men här bytte de två grupperingarna plats. Ungefär hälften av eleverna, varav en majoritet killar, svarade ja, och en liten diskussion utbröt kring huruvida vi menade tv-spel att låna eller att spela på plats. Några enstaka elever ville klara sig själva i biblioteket, medan de flesta ställde sig någonstans i mitten vilket vi tolkar som att det är kontextberoende och att det är bra att det finns någon på plats att fråga om det skulle behövas. De flesta ville träffa kompisar på biblioteket, i alla fall ibland. "Det kan ju vara kul, för då kan man sitta och läsa tillsammans," sade en elev. "Man kanske vill vara ensam," påpekade en annan. De flesta elever höll inte med om påståendet "På biblioteket vill jag lära mig nya saker". Vid påståendet "På biblioteket vill jag stanna länge" ställde sig de flesta någonstans i mitten, ett fåtal på ja, och en elev på nej. "Jag skulle sova medans jag läser om jag är för länge. Max två timmar," sade han och visade hur relativt ett koncept som "länge" kan vara.

Efter värderingsövningen gick vi vidare till att prata om elevernas upplevelser av bibliotek. När de fick associera kring ordet bibliotek var böcker det första de tänkte på. "Att man ska kunna hitta de böcker man letar efter." En vuxen i rummet föreslog "lugn och ro", och eleverna spann vidare på det med "tystnad" och "mysigt". En elev tänkte på den röda stora snurrstolen i bilderboksrummet, en annan på en labyrint av böcker. Lugn och ro fördes på tal som en av de bästa sakerna med biblioteket; att sitta och läsa och att låna böcker som man annars inte skulle ha hittat. En elev gillade att läsa i "myshörnan", kojan under trappan på barnavdelningen. Den vuxne flikade in att det är bra att kunna låna böcker eftersom de är dyra att köpa. Det sämsta med bibliotek var att det kunde vara livat med många barn och inte så mycket utrymme. En elev menade att det kunde vara svårt att hitta det man ville ha, en annan att det var tråkigt om man råkade låna hem en dålig bok. Den här klassen hade inte så många erfarenheter av bibliotek i andra städer, men en elev hade varit på ett annat bibliotek och gillat att det var stort och modernt, med höga hyllor och högt i tak.

Precis som lågstadieeleverna fick även eleverna i årskurs fem jobba med en idégenereringsövning kring aktiviteter på biblioteket. Även de här eleverna pratade i termer av hörnor: myshörna, lekhörna, spelhörna, tv-spelshörna, rithörna, pysselhörna, teknikhörna, kemihörna och "en google-hörna där man kan googla vad ord betyder om man inte fattar". De äldre eleverna hade fler förslag på aktiviteter än de yngre eleverna, som att pyssla, måla och rita, göra eget slime, räkna matte, titta på film med egna hörlurar, läsa högt för yngre barn, bokklubb, en författare varje vecka som berättar hur man skriver egna böcker, baka, skriva komedier, bokläsningsrace, bygga en bokhyllalabyrint, tysta leken, kurragömma, klättervägg och kalas när biblioteket fyller år. De hade mycket fokus på att läsa och låna böcker, på vilken sorts böcker som borde finnas på biblioteket samt på biblioteket som en plats för tystnad, mys och lugn och ro, men också som en arena för umgänge med familj och kompisar. Någon tipsade om en hänggunga så man kunde gunga och läsa, en annan en soffa, en tredje ritgrejer och lekar för yngre barn så att föräldrar och syskon kunde läsa medan de yngre lekte. Eleverna föreslog ett café och möjlighet att fika på biblioteket, en lekhörna/ett lekland och en filmhörna/ett filmrum. Det som särskiljer förslagen från eleverna i årskurs fem från de yngre elevernas är ett större fokus på teknik. De föreslår en plats i biblioteket där man kan experimentera, möjlighet att hålla på med kemi och teknik samt lyfter fram sökdatorer och möjligheten att googla obekanta termer.

Den första träffen med årskurs fem avslutade vi med en frågesport om biblioteket i Kahoot. Eleverna var bekanta med Kahoot sedan tidigare och uppskattade frågesporten även om många frågor upplevdes som svåra. Resultatet överraskade oss. De flesta kände till att man kan låna tv-spel på biblioteket. Ingen visste att det är gratis att få ett lånekort. Mindre än en tredjedel av eleverna gissade rätt på hur gammal man ska vara för att skaffa lånekort, och bara 6 av 21 elever kände till vad en e-bok var.

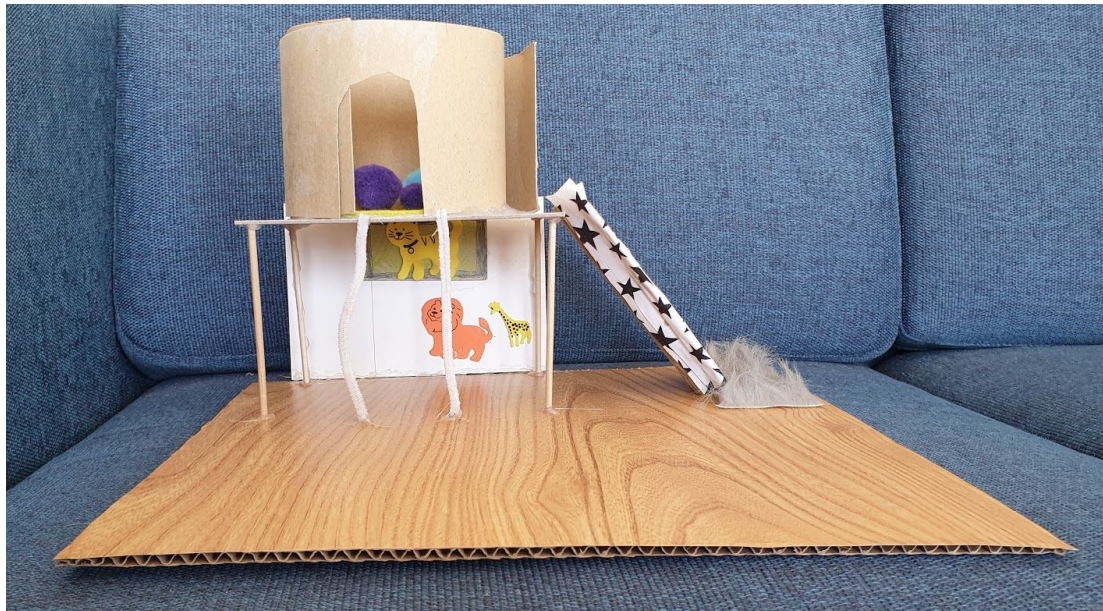
Byggworkshop

Det andra besöket ägde rum på skolorna i början av februari. Vi hade med oss kartong, limpistoler samt övrigt bygg- och dekormaterial och gav eleverna uppdrag att i grupper skapa en modell av varsin del av ett barnbibliotek. Flera av dessa delar av biblioteket hämtade vi från elevernas egna förslag vid föregående besök, men en grupp fick bygga den portal in till barnavdelningen som redan var inkluderad i ritningen för nya biblioteket. Läraren hade på förhand delat in eleverna i grupper och vilken grupp som fick vilken uppgift avgjordes via lottning.

Årskurs 2

Klassen var indelad i fyra grupper. Deras uppdrag var att skapa en lekhörna, en läskoja, en skaparhörna för till exempel pyssel, teknik eller programmering samt en portal. De tog sig an uppgiften med stort engagemang. Flera av grupperna förhöll sig fritt till sitt uppdrag: i lekhörnan låg fokus på det mysiga och i skaparhörnan var både lek och mys mer framträdande än skapandet i sig. Nedan följer en beskrivning av elevernas modeller.

Läskojan

Läskojan var byggd i två våningar, med en rutschkana ned från övre plan och en trappa som gruppen inte hann bygga färdigt. De hann inte heller göra ett tak på kojans. De hade velat hänga en hylla från taket inne i kojans och även ha en bokhylla på nedre plan. Det var viktigt med hyllor både där uppe och där nere, så att man kunde lämna kvar böcker på kojans övre plan om man inte orkade gå ner igen. På kojans övre våning hade de lagt in en mjuk matta och mjuka bollar, och på nedre plan hängde tavlor på väggen. Ritningen till läskojan var ambitiös och

överensstämmer bra med slutresultatet. Här såg man tydligt att kojan skulle ha både tak och dörr. En gunga vid sidan av kojan fanns också på ritningen.

Lekhörnan

Lekhörnan innehöll många olika typer av förströelse: TV med soffa, ett akvarium och ett bollhav. Där skulle det också finnas en rutschkana som eleverna inte hann bygga. Lekhörnan innehöll även en koja att sitta och läsa i. I mitten fanns en möbel där man kunde lyfta av locket för att sätta sig i inuti och mysa. Tyvärr fick vi inte med oss deras ritning/planering.

Skaparhörnan

Skaparhörnan var en färgstark plats fylld av fantasidjur gjorda av fluffbollar med ögon som eleverna döpte till regnbågianer. Mjuka mattor och färgglada djur låg på golvet runt en pysselkoja med växter på taket där man också kunde odla. En stega gick upp till taket. Det skulle också finnas en rutschkana ned från taket som eleverna inte hann göra färdigt. På golvet stod flera lådor med pysselmateriel i. Eleverna var nöjda med sitt arbete och ville gärna ha tillbaka modellen efter att vi ställt ut

den på biblioteket. Planeringen utformades som en tankekarta, med ordet "Skaparhörna" i

mitten och tankebubblor som går ut därifrån med orden "pyssel", "böcker", "koja", "kuddar" och "gosedjur", samt elevernas namn.

Portalen

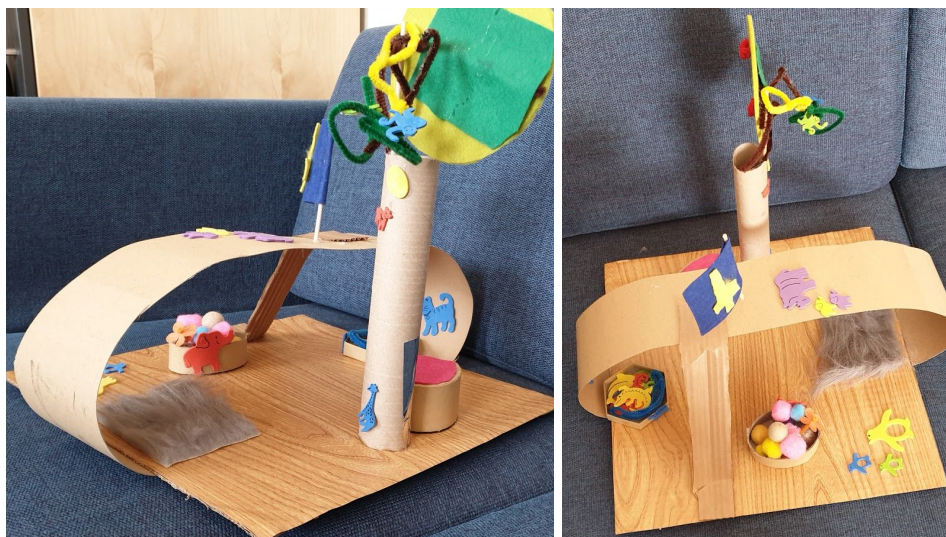

Gruppen som arbetade med portalen utgick från ett djungelkoncept. De jobbade huvudsakligen med färgerna mörkgrönt, ljusgrönt och blått. Portalen utgjordes av ett vattenfall konstruerat av blå piprensare som substitut för trådar med glittriga paljetter och pärlor. Under portalen rann en flod där det simmade en silvrig fisk. Gick man genom portalen kom man till en myshörna i form av en grotta med runda kuddar som liknade stenar. Grottan skulle ha ett tak som eleverna inte kunde bygga. Bredvid grottan fanns en koja med blommor på golvet. En stege ledde upp till kojans tak, dit man kunde klättra upp för att leka. På ritningen såg man portalen och "vattnet" som rann från den, samt orden "vattenfall", "djungel" och "grotta".

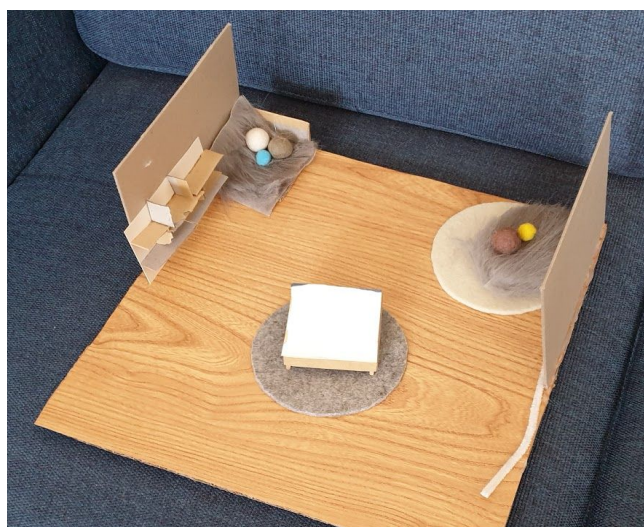
Årskurs 5

Eleverna var indelade i fem grupper som arbetade med att bygga en lekhörna, en mysig läsplats, en skaparhörna, en portal och en scen. Grupperna kom igång snabbt med sina byggen och hade ganska avancerade idéer, men flera av dem hade svårt att i efterhand beskriva vad de hade gjort.

Lekhörnan

Lekhörnan byggdes i två plan. Den övre våningen utgjordes av en välvd bro över hela golvet. Under bron fanns en matta och ett bad med krokodiler som simmade i det. På golvet stod också ett bollhav. På toppen av bron stod en flagga. Man kunde åka rutschkana ned till bottenplan. En hushållspappersrulle dekorerad med djur, ett lövverk och piprensare utgjorde ett träd. Gruppen som gjorde lekhörnan gjorde ingen skiss, utan skrev ned sina idéer i stället: "hoppborg", "café", "rutschkana", "djungel med ljud", "minifotbollsplan", "kanoner med skumbollar" och "djurljud".

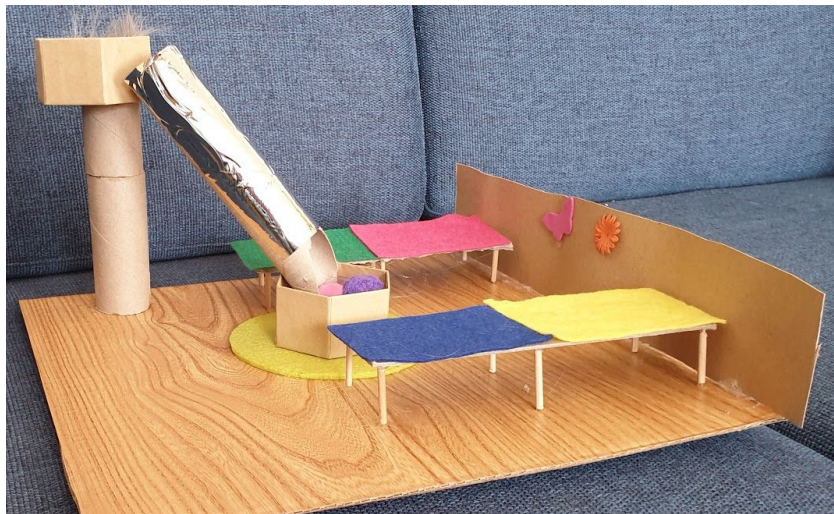

Den mysiga läsplatsen

Gruppen som byggde den mysiga läsplatsen arbetade med ett tydligt färgschema, grått och vitt med enstaka färgklickar. De ville skapa något som var lugnt, modernt och lite finare. I läsplatsen fanns en säckosäck, en fåtölj, en vägghängd bokhylla och ett bord med en matta under, samt en ljusslinga som gick längs ena väggen. På ritningen tecknade de svängda, avlånga sittmöbler och skrev orden "mjukt", "skönt", "bekväm" och "lång". De antecknade också orden: "ljusslingor/glödlampor", "säckosäckar",

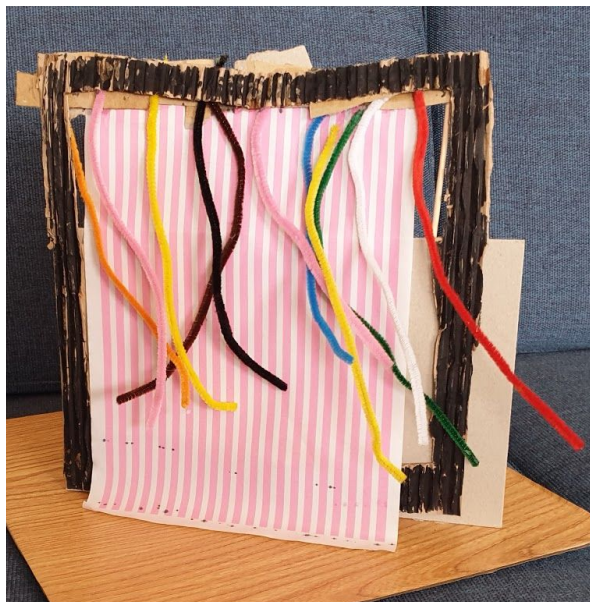
"kuddar", "gardiner", "mattor/mjuk" och "bokhylla".

Skaparhörnan

Skaparhörnan bestod av två långbord med sektioner i olika färger och med gott om plats att pyssla och experimentera. Gruppen byggde ett torn som man kunde klättra upp i med en rutschkana som mynnade ut i ett färgglatt bollhav. På ritningen stod borden i en u-form, där den ena längan var tänkt att användas till experiment och den andra till pyssel.

Portalen

Portalgruppen hade inledningsvis svårt att komma överens. Halva gruppen ville bygga en portal med massvis av speglar och den andra halvan ville ha en svart ram och lila tyg/trådar som hängde ned från den som ett draperi. I slutändan var det den svarta ramen som byggdes. Gruppen var inte heller eniga om huruvida portalen skulle glittra eller inte. Modellen skilde sig från ritningen mest i färgval, eftersom de inte hade tillgång till den sortens lila tyg de ville ha.

Scenen

Scenen var upphöjd ovanför golvet. Bakom scenen skulle det finnas en skärm där man kunde visa film varannan vecka på fredagar. Eleverna byggde draperier som man kunde dra för skärmen, elledningar och en projektor på golvet med all teknik dold inne i en låda. De gjorde också en sluttande läktare för publiken att sitta på. Vid scenen skulle det finnas ett fik, men det hanns inte med. På ritningen hade de med projektorn, kiosken, publikplatserna samt texten "Film varannan vecka på fredag".

Sorteringsworkshop

Den sista workshop vi höll med klasserna gick ut på att sortera in faktaböcker i egenhändigt namngivna kategorier. Workshopen ägde rum i bibliotekets magasin. Vi började med att prata om sortering och vad den fyller för funktion och berättade att syftet med workshopen var att ge oss underlag till att göra om faktaboksindelningen på barnavdelningen. Eleverna fick i uppdrag att sortera ungefär femtio faktaböcker på varsin hylla. För oss var det särskilt intressant både vilka ämnen som eleverna tyckte hörde ihop och vilka namn de satte på kategorierna. Vi rekommenderade eleverna att dela in böckerna i 4-6 kategorier men de flesta landade på fler än så. Helst hade vi gett varje grupp samma uppsättning böcker, men då vi inte hade så många dubletter strävade vi efter att i stället ge dem liknande böcker inom snarlika ämnen. Några fick titlar som stack ut lite extra och som även vi i personalen hade svårt att kategorisera.

Årskurs 2

Eleverna delades in i fyra grupper med två till fyra elever i varje grupp. Alla grupper utom en sorterade in sina böcker i sju kategorier, medan den fjärde gruppen landade på elva olika kategorier. Att det blev så många kan både ha att göra med vilka titlar de fick och att gruppen hade svårt att kompromissa och i stället för att slå ihop mindre kategorier valde att behålla allas idéer. Sammanlagt skapade eleverna 24 olika kategorier. *Pysse*, *Djur* och *Kroppen* användes av tre grupper, *Natur* och *Förr i tiden* av två. En av grupperna använde beteckningen *Gammalt* för historiska böcker. Förutom de mer traditionella kategorierna som *Rymden*, *Pysse* och *Världen* fanns också mer unika som *Lärdom* och *Magi*.

Trots att uppgiften var att sortera faktaböcker skapade tre av grupperna en särskild kategori som de kallade *Fakta*, *Faktaböcker* respektive *Fakta & frågor*. När vi intervjuade eleverna efteråt

hade de svårt att beskriva vad det var som skiljde böckerna i dessa kategorier från resterande. Malene diskuterade med gruppen som hade kategorin *Fakta*:

Malene: Vad är det som gör att det här är faktaböcker?

Elev 1: Man lär sig.

Elev 2: Jo för att här finns det massa fakta om artister och sånt, och så finns det fakta om känslor...ja för det finns väldigt många faktaböcker.

Malene: Okej. Men om... skulle ni kunna göra dom på något annat sätt? Vad handlar den här⁴ om till exempel?

Elev 1: Den här handlar om sport.

Elev 2: Sport och fakta om honom.

Malene: Men varför har den här inte hamnat på *Sport* då, istället för *Fakta*?

Elev 1: Vi tänkte att vi inte skulle ha någon på *Sport*.

Malene: Varför det då?

Elev 2: Nja alltså det är typ bara [Zlatan] som har sport...

Malene: Aha. Det fanns bara en bok.

Elev 2: Vi har två artistböcker också.

Malene: Mm. Men skulle man kunna hitta nåt namn som passar för alla dom då? Är det något som förenar dom?

Elev 2: Men det är ju fakta om ALLT här. Fakta om sport...

Malene: Men är inte det här⁵ *Fakta* då?

Elev 1: Nå det är om djur.

Elev 2: Ja det är fakta om smådjur.

Av elevernas resonemang att döma tolkar vi det som att *Fakta* var en slags övrigt-kategori. Den tolkningen stärks av gruppen som skapade kategorin *Faktaböcker*, då de böckernas enda gemensamma nämnare tycktes vara att de inte passade in någon annanstans. Det samma verkade gälla kategorin *Fakta & frågor*.

Sanna: Och sen kommer...

Elev: *Fakta & frågor*.

Elev: Det här är ju... man kan tro att det inte är fakta, men det är det.⁶

Elev: Det är spelfakta.

Sanna: Och gåtor har ni där också. Och vad har ni - ja, programmering har ni också satt på *Fakta & frågor*.

Elev: För det är ju fakta.

Sanna: Vad tänker ni om de andra böckerna som ni inte har satt på fakta? Varför är vissa böcker fakta och vissa inte? Hur har ni tänkt där?

Elev: För att vissa är äldre också, och vissa passar lite bättre till det andra.

⁴ Besley, Adrian, *Zlatan Ibrahimović: allt om fotbollshjälten*. Tukan, 2014.

⁵ Jennings, Terry, *Småkryp*. Globe, 2010.

⁶ *Guinness World Records 2017: gamer's edition: [Star Wars special]*. Bonnier Fakta, 2016

För många eleverna var gränsen mellan fakta och skönlitteratur flytande. De använde traditionellt skönlitterära begrepp som "skräck" och "läskigt" för att beskriva faktaböcker som handlar om övernaturliga väsen och platser, men också till exempel böcker som *Dödshuset: Mysteriet från stenåldern*⁷ som handlar om livet i Sverige och Europa för ca 4000 år sedan och om vad man trodde skulle hända efter döden. *Skräck* och *Läskigt* överlappade med kategorin en tredje grupp valde att kalla *Magi*, som bland annat innehöll böcker om halloween och döden.

Kategorier som beskriver innehåll varvades med kategorier som säger något om formen: *Lättlästa sagor* och *Svåra böcker*. *Lättlästa sagor* innehöll en bilderbok om matematik⁸ och en faktabok om djur med mycket bilder⁹. Att bilderboken uppfattades som en saga är lätt att förstå, men resonemanget bakom djurboken är svårare att uttyda.

Sanna: Och vad hade ni satt på *Lättlästa sagor*?

(lång tystnad)

Elev 1: Den där.

Sanna: *Matematikgänget*. Och där var en bok om djur. Är det sagor om djur, eller hur tänkte ni när ni satte den där?

Elev 2: Den är både lättläst och vi tänkte med sagor också.

Workshopen visade att begreppet "roligt" användes i en vidare bemärkelse av barnen än av oss vuxna. Vi tenderar att använda "roligt" i betydelsen "komiskt" eller "humoristiskt". Det gjorde eleverna också, men utöver det användes ordet som en synonym till "intressant", "spännande" eller "sånt som är kul att göra". Detta märktes med gruppen som sorterat in böcker om matlagning och bakning, gåtor, kalas, språk, *Garna med Tuva*¹⁰, *En dag i livet*¹¹ och *Våldboken*¹² under *Roliga böcker*.

Sanna: Okej, men då ska vi se, *Roliga böcker*. Kan ni förklara lite vilken sorts böcker ni har satt på "roliga"?

Elev: Okej, det är typ...

Elev: ...om man tänker *En dag i livet*, den kanske är rolig och det är...

Elev: Och sen typ, roligt att baka.

Elev: Våld, det kan va lite roligt (skratt).

Se Bilaga 2 för en förteckning över alla kategorier som användes under workshopen.

⁷ Lindström, Jonathan, *Dödshuset: mysteriet från stenåldern*. Bonnier Carlsen, 2007.

⁸ Blomfeldt, Mattias, *Matematikgänget. Plus samlar frukter och bär*. Tomsing, 2017.

⁹ McRae, Anne, *Djuratlas*. Berghs, 2018.

¹⁰ Hjort, Sofi, *Garna med Tuva*. Rabén & Sjögren, 2014.

¹¹ Lamothe, Matt, *En dag i livet: en vanlig dag hos sju barn i olika platser i världen*. Pagina, 2017.

¹² Stalfelt, Pernilla, *Våldboken*. Rabén & Sjögren, 2014.

Årskurs 5

Eleverna i årskurs fem arbetade i fem grupper enligt en gruppindelning som läraren hade gjort vid ett tidigare tillfälle. Sammanlagt kom de fram till 22 olika kategorier. Två grupper hade sex kategorier vardera, två grupper hade sju och en grupp slutade på nio kategorier. *Historia* användes av fyra grupper, *Pysse* och *Fakta* av tre, *Kroppen*, *Djur*, *Sport*, *Natur* och *Fordon* av två grupper. Resterande kategorier var unika för respektive grupp. Böckerna sorterades inte bara utifrån deras innehåll utan också utifrån form (*Mycket bilder*), målgrupp (*Barn*) och funktion (*Lär dig*). Under *Mycket bilder* sorterade eleverna in böcker som de ansåg vara lättlästa. *Barn* innehöll böcker eleverna ansåg var ämnade för sju- till åttaåringar, medan resten av böckerna riktade sig till lite äldre barn och ungdomar. Kategorin *Lär dig* var en kreativ lösning för böcker eleverna inte visste vad de skulle göra av:

Elev: Vi fick inte riktigt ihop det och så kom vi på, eller så kom jag på att man kan lära sig här magiska trick och sånt¹³ och så här om garn.¹⁴

Elev: Och så är det gåtor, kan man lära sig.

Likt tvåorna fick årskurs fem veta att alla böcker de skulle sortera var faktaböcker. Även här var det tre grupper som trots det valde att ha en kategori som hette just *Fakta*. I den första gruppen var kategorin väldigt liten.

Sanna: Egentligen så är ju allt det här fakta.

Elev: Aa, men det stod "fakta" här på boken.

De två böcker som hamnade i kategorin hade båda ordet "fakta" i titeln: *Fakta om Melodifestivalen*¹⁵ och *Fakta om kungen och drottningen*¹⁶. I den andra gruppen var *Fakta* den största kategorin. Där samlades böcker om växter, djur och insekter, världsdelar och länder, astronomi, uppfinningar, *Pokémon Go*, spelrekord och mystiska platser. Intrycket blir en slags "allmänt och övrigt"-kategori, precis som i workshopen med de yngre eleverna. Den tredje gruppen tänkte sig *Fakta* som sådant som man kanske behövde eller ville lära sig. Här fanns böcker om experiment, optiska illusioner, en rekordbok, en bok om att överleva i naturen och *Plus samlar frukter och bär*.¹⁷

Malene: Hur tänkte ni med *Fakta*?

Elev: Vi tänkte med sånt som man kanske inte vet sen tidigare, så kan man leta här...

Elev: Ja typ som för småbarn som ska typ börja skolan. Då kan man låna typ nån sån här.

Malene: Just det. Sånt som man kan behöva lära sig?

¹³ Kilby, Janice Eaton, *Magiska trick: med fantastiska trollkonster, förvillande illusioner och häpnadsväckande berättelser*. ICA, 2004.

¹⁴ Hjort, Sofi, *Garna med Tuva*. Rabén & Sjögren, 2014.

¹⁵ Dömstedt, Tomas, *Fakta om Melodifestivalen*. Nypon, 2016.

¹⁶ Dömstedt, Tomas, *Fakta om kungen och drottningen*. Nypon förlag, 2017

¹⁷ Blomfeldt, Mattias, *Matematikgänget. Plus samlar frukter och bär*. Tomsing, 2017.

Elev: Ja. Eller... det här är ju inte direkt nödvändigt att behöva lära sig. Men det kan vara kul att lära sig.

Många gånger var det en balansgång för oss att hjälpa eleverna när de kört fast utan att styra deras resonemang för mycket. En grupp hade en bok om spioner som de inte visste var de skulle placera. Malene försökte hjälpa dem genom att säga: "Men hur kan man tänka, var brukar de här spionerna hålla till?". Eleverna uppgav att de hade funderat på sätta boken i *Fakta om jorden* där den till slut också hamnade. En av grupperna Sanna pratade med hade till en början en överväldigande mängd kategorier, många av dem med bara en eller två böcker i varje. I ett försök att förtydliga syftet med att göra en indelning påpekade Sanna att många små kategorier gjorde det svårt att hitta i hyllan och föreslog att de kunde fundera på om några kategorier gick att kombinera. Sanna noterade att både *Historia* och *Religion* var små kategorier. Slutresultatet blev att kategorin *Religion* plockades bort och att böckerna om grekisk mytologi samt böckerna *Keltiska sagor och myter*¹⁸ och *Islamisk konst & kultur*¹⁹ hamnade under *Historia*.

Fantasi och krig innehöll böcker om vampyrer, spöken och vikingar samt en bok om historiens största krigare med ett omslag som för tankarna till fantasygenren.²⁰ Den traditionellt sett skönlitterära genren *Fantasy* innehöll ett *Star Wars*-bildlexikon, en bok om riddare och en bok om bildvärlden i *Sagan om Ringen*. *Skräck* som fanns representerad hos årskurs två användes även av femmorna och utgjordes av böcker om övernaturliga väsen samt den arkeologiska boken *Dödshuset*.²¹ Värt att lyfta fram är också kategorin *Människan*, som innefattade vitt skilda aspekter av att vara människa. Här fanns böcker om gruvdrift, brandkåren, kalas, att teckna manga, lära sig klockan och en bok som visar hur en vanlig dag kan se ut hos barn i olika delar av världen.²² Se Bilaga 2 för en komplett förteckning över vilka kategorier barnen valde att använda sig av.

Avslutande träff med vernissage

Upplägget för den sista träffen var likadant för både årskurs två och årskurs fem. Vi ville träffa barnen en sista gång under festliga former och tacka av dem ordentligt för allt jobb de gjort för att hjälpa oss. Därför bjöd vi på saft och popcorn och ordnade ett vernissage där vi ställde ut de modeller som de byggt i tidigare workshops. Med hjälp av deras input under sorteringsworkshopen gjorde vi också om vår hylluppställning för barnfaktaböckerna till den avslutande träffen. Det arbetet skriver vi mer om i rapportens avslutande del. Hyllorna fick vi nu möjligheten att visa upp för barnen så att de kunde se hur deras engagemang kom till användning för oss. Vi avslutade med lekar och överlämnade ett bokpaket till klassen. Den nya

¹⁸ Ross, Anne, *Keltiska sagor och myter: från druiderna till kung Arthur*. Legenda, 1990.

¹⁹ Barber, Nicola, *Islamisk konst & kultur*. Hjulet, 2007.

²⁰ Harpur, James, *Krigare: sanningen om historiens största krigare*. Damm, 2007.

²¹ Lindström, Jonathan, *Dödshuset: mysteriet från stenåldern*. Bonnier Carlsen, 2007.

²² Lamothe, Matt, *En dag i livet: en vanlig dag hos sju barn i olika platser i världen*. Pagina, 2017.

faktaboksuppställningen kommer vi sedan kunna testa på barnavdelningen genom uppföljning av utlåningssiffror.

Klassbesök

En av de klasser som inte fick plats i projektet tackade ja till att delta vid en miniworkshop på biblioteket. Det var en 2-3:a med 16 elever där de flesta hade minoritetsspråksbakgrund. Med dem genomförde vi en liknande värderingsövning som med våra projektklasser, pratade om deras associationer kring ordet bibliotek, vad som var bäst och sämst samt vad de ville skulle finnas på det nya biblioteket. De fick också välja ut sin favoritplats i biblioteket och skriva ned det på en lapp som hängdes på anslagstavlan i Förvandlingsrummet. De svaren redovisas under rubriken Förvandlingsrummet på sidan 38. Vad gäller värderingsövningen och samtalet om bibliotek överensstämde deras svar bra med de vi fick in från våra andra klasser: de tänkte på böcker i första hand, men även lugn och ro, tv-spel, kortspel och schack. Det bästa med biblioteket var att lära sig, låna och läsa böcker. Som det sämsta nämndes bland annat skrik, att det saknas hockeyböcker och att man inte får spela Fortnite.

Följande var sådant som barnen ville skulle finnas i det nya biblioteket:

- Akvarium
- En bokbuss i biblioteket som [barnen] får måla
- Fortnite
- Fler böcker av Jonna Björnstjerna
- Fler böcker om Kapten Kalsong
- Författarbesök
- Hockeyböcker
- Inget wifi
- Lekland
- Låda med utklädningskläder
- Mysrum
- Wifi

Intervjuer

Vi stämde träff med syskonen Olivia, 11 år och Astrid, 8 år, tillsammans med deras mamma och lillebror i biblioteket en fredag eftermiddag. Efter ett kort gemensamt samtal med familjen delade vi på oss. Tjejerna fick låna varsin mobilkamera och vi gav dem uppdraget att gå runt i biblioteket och fotografera sånt de tyckte om, till exempel platser, möbler, böcker eller utsikter. Sedan intervjuade vi dem enskilt. Sanna pratade med Olivia och Malene med Astrid.

Olivia, 11 år

Olivia är 11 år och äldst i syskonskaran. Hon lånade och läste mycket när hon var liten, tappade läsningen under ett par år men hittade tillbaka i samband med att hon upptäckte *Nikkis dagbok*. Nu är läsandet det hon helst gör när hon är ledig. Eftersom hon tycker så mycket om att läsa gör hon det bara när hon ska gå och lägga sig, för att inte böckerna ska ta slut för fort. Hon har hunnit till sjunde boken i serien *Nikkis dagbok*, medan lillasyster och mamma fortfarande är på femte delen.

Sanna: Känner du som att du behöver vänta på dom eller kan du läsa vidare själv?

Olivia: Jag kan läsa vidare men det beror ju på, för... jag kommer inte ihåg koden till mitt lånekort.

Sanna: Oj.

Olivia: Så jag kan inte gå och låna böcker själv.

Olivia uppfattar den bortglömda koden som ett svårt problem, trots att det från bibliotekets perspektiv har en väldigt snabb och enkel lösning. Något annat som Olivia gillar är fantasyböcker. Hon går ofta efter omslaget när hon letar efter något att läsa. Om boken ser bra eller spännande ut läser hon första sidan och ser om det är något hon fastnar för. Om hon inte hittar något hon vill ha så går hon hem och väntar tills hon kommer på något. Hon brukar inte be personalen om boktips, även om hon vet att man kan göra det. Hur märker man att en plats är gjord för barn? Olivia tänker efter och säger sedan att det viktigaste är att det finns saker där som barn brukar använda. Det märks också på färgerna - vuxna är mer för svart och vitt och sånt, medan barn föredrar ljusa färger. Platser som inte är tänkta för barn kännetecknas ofta av att de är mörkare. Vuxenavdelningen är den sämsta platsen på biblioteket eftersom det inte finns några böcker som hon vill läsa där.

Sanna: Är det någon plats som du tycker extra bra om här på bibblan?

Olivia: Nej, inte direkt.

Sanna: Är det någon plats som du verkligen inte gillar här?

Olivia: Vuxenavdelningen.

För att Olivia ska vilja stanna länge någonstans behövs det att det finns saker hon tycker om. Det måste vara roligt att vara där. Hon vill gärna att personalen säger hej när hon kommer, och skulle vilja att det oftare fanns personal nere på barnavdelningen så att man slipper gå hela vägen upp för trappan och ner igen när man vill fråga något.

Sanna: Skulle du vilja att det hände mer saker här på biblioteket? Att vi hade mer aktiviteter?

Olivia: Ja.

Sanna: Vad för slags aktiviteter skulle du tycka var roliga?

Olivia: Typ att man skulle få skriva en liten... en egen saga och så.

Astrid, 8 år

Astrid som är åtta år har tagit massor av foton på sin runda i biblioteket. Hon har fastnat särskilt för en bild på Lättlästrummet vid ingången, med fåtöljer runt ett litet bord och mysig belysning. Så här förklarar hon:

Astrid: Det är som ett rum där man kan vara ifred. Det rummet har jag aldrig sett, men det är mysigt.

Malene: Lite som ett hemligt rum där man kan vara ifred och sitta runt ett bord?

Astrid: Mmm.

Malene: Mm, absolut. Finns det någon plats på biblioteket som du inte tycker om då?

Astrid: Toaletten!

Malene: Toaletten, okej! (Skratt) Varför inte?

Astrid: Alltså, den är vit och tråkig. Fast resten av biblioteket är färgglatt.

Att Astrid tycker om när det är mysigt och färgglatt och att detta signalerar att en plats är för barn återkommer i intervjun. Hon känner sig hemma där det är mysigt, och det är mysigt när det är lite undangömt och där man kan vara ifred, som i kojan under trappan eller i Lättlästrummet vid entrén. Hon skulle gärna vilja att det var mer pyssel på biblioteket och fler sagostunder. Astrid, som älskar att läsa, förklarar handlingen i *Nikkis dagbok* under intervjun. Hon är en van biblioteksbesökare som gärna vill vara ifred under sitt besök, men det är bra om det finns någon att fråga ifall behovet skulle uppstå. Astrid har tydliga strategier för hur hon hittar nya böcker - hon använder sig av barnavdelningens skylt över böckernas hylluppställning:

Malene: Hur skulle du göra då, för att hitta en bok som du ville läsa?

Astrid: Då skulle jag kolla på den där lappen, med såna där... vart det finns lappar med till exempel hästen. Då ska man leta efter det märket och då hittar man hästböcker.

Malene: Just det. Brukar du fundera då att "men vill jag ha hästböcker idag eller vill jag ha roliga böcker idag..."?

Astrid: Mmm, det brukar jag.

Malene: Det är ju jättesmart! Och så går du och kollar i hyllan då?

Astrid: Mm.

Malene: Brukar det vara så att du alltid hittar nånting?

Astrid: Ja. Ibland. Fast inte när vi har bråttom. Då hittar jag inte nån bok.

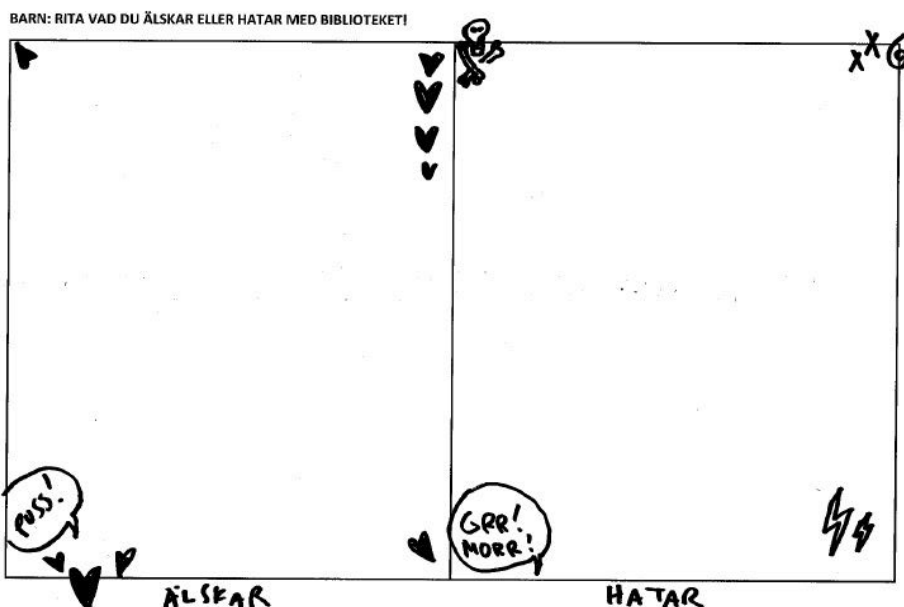
Förvandlingsrummet

Här följer en sammanställning av de åsikter vi fick in från våra besökare i Förvandlingsrummet.

Love letter/Break up letter

Den här välbeprövade metoden går ut på att användaren får skriva antingen ett kärleksbrev eller ett göra slut-brev till något. Det kan vara en tjänst, en sak, en möbel på barnavdelningen eller en maskin med varm choklad. Detta var en självgående aktivitet som fanns i Förvandlingsrummet under hela projektiden. Vi hade gjort två varianter där den ena riktade sig

till barn som hellre ritade än skrev. Många av teckningarna hade förklaringar från vuxna, vilket hjälpte oss att förstå vad bilderna visade. De flesta av barnen som har kunnat skriva själva har gjort det. Så här såg mallen ut för barnen:

Eftersom vi inte har varit med när breven/teckningarna gjorts kan vi inte till hundra procent veta om det är barn eller vuxna som står bakom, men det går att göra kvalificerade gissningar utifrån text och bild. För enkelhetens skull redovisar vi inte några bilder på teckningarna i resultatet. Vi har fått in 21 svar från de som använt någon av mallarna och ytterligare fem svar som skrivits på vanligt papper/papperslappar.

Barn

Nedanstående respons kom från besökare vi tolkat som barn när de ritade och skrev vad de älskar eller hatar med biblioteket. Därefter följer responsen från vad vi förstått som vuxna besökare.

Älskar

- Allt (Från tre olika personer, MJ:s anm.)
- Xbox-one
- Det finns tjocka böcker
- Varm choklad-maskinen
- Böcker på småbarnsavdelningen
- En tunnel skulle finnas. Ipad. Labyrint.
- Jag tycker om läskiga
- Chokladmaskinen, eluttag, soffan, böcker
- Kungastolen på barnhörnan
- Kära chokladmaskin. Vill du bli ihop? Du är het och god, smakar som du ska göra.

- Jag skulle vilja hänga i ringar. Leka. Älskar orange och gröna hästarna. Älskar böcker och att läsa.
- Jag gillar kungastolen. Jag älskar hästarna, kuddar, böcker och båten som var där när jag var liten.
- Jag älskar den orange och gröna hunden & hästen och kuddarna och mjukisdjuren och läsa böcker
- Skräckböcker
- Bok (Teckning med huvudfoting med bok med texten "bok" och en pil mot boken, MJ:s anm.)
- Soffa. Eluttag. Choklad.
- Mysigt i fåtölj. Pysselhörnan. Läslampa.
- Kära chokladmaskin. Jag älskar dig. Du gör så god choklad.
- Saaaknar nåt skönt och mjukt att sitta i

Hatar

- Oordning
- Matteböcker
- Jag gillar inte när man ska hem.
- Tråkiga leksaker
- När jag inte hittar tjocka böcker
- Äckliga
- Jag gör slut äckliga golv i barnrummet du är så oskön och killar mina fötter, aj aj aj.
- Jag hatar att vara tyst
- Toan. Svårt att få papper. Svårt att torka händerna.
- Jag hatar sura människor och att slå huvudet i taket (under trappan)
- Kallt golv. Golv.
- Teckning av huvudfoting utan bok (MJ:s anm.)
- Golvet i barnrummet. Kungastolen.
- Jag gör slut röda fåtölj vid klädkrokarna och orangea fåtölj vid klädkrokarna. (Skaffa papper till händerna på toan.)
- Hårda fåtöljer och andra sittplatser

Vi fick även en del respons från barn som inte använt vår mall för Love letter/Break up letter utan istället skrivit på vanligt papper. De var:

- Ni har jättebra böcker
- Jag vill ha några saxar snälla!!!
- Jag älskar att läsa era böcker
- Det var en gång Sanna & Malene som var dom bästa barnavdelningen i hela världen

Vuxna

Älskar

- Välkommen värme.
- Vattenmaskinen när den fanns.
- Kära alla ni mysiga fåtöljer och soffor! Hoppas ni följer med. Samma gäller pysselhörna och fina trevliga personalen.
- Fina personal, följ med till nya biblioteket, vi gillar er trevlighet och hjälpsamhet. Kära "kan själv"-utställning, vad vi saknar dig! (Vi vill gärna ha nåt lekställe som inbjuder till lek och inte planlöst spring. Fina fikastund - tänk att få en fikaplatz på biblioteket där barnen kan fylla på med gladhumör... Lånemaskin bredvid barnavdelningen - toppen!)

Hatar

- Kyla försvinn
- Ditt dumma kalla golv! Med dig vill jag inte ha att göra mer här nere på barnavdelningen. Om du inte blir varmare i framtiden vill jag göra slut... eller så måste jag komma ihåg att ta med varma strumpor.
- Lämna kvar det hårda, stickiga golvet och scenen med dess vassa kanter och höga fall på barnavdelningen. Vill ha nåt mjukare och mer babyvänligt, så att vi vuxna hinner/kan titta efter bra böcker. Gärna allt samlat - toa, kläder, böcker = uppsyn.

Följande respons från vuxna fick vi på vanligt papper:

- I nya biblioteket önskar vi oss mysiga små vrår med mjuka soffor. Vi önskar oss också en "mötesplats" för föräldrar med små barn som i Umeå med möjlighet att äta matsäck/värma mat åt de små.
- Önskar sagostunder oftare på fler tider och sångstunder. Även på olika språk?

Anslagstavlan - "Min favoritplats på biblioteket är..."

Den här aktiviteten utgick från en anslagstavla där besökare kunde skriva och sätta upp en lapp med sin favoritplats i biblioteket. Aktiviteten var mycket enkel och vi började med att göra den med en besökande barngrupp. Sen fick den vara kvar kvar i rummet under någon vecka och vi fick totalt 18 lappar uppsatta. Sex respondenter angav den snurrande stolen/tronen i bilderboksrummet som favoritplats. Tre angav Förvandringsrummet medan två personers favoritplats var vid TV-spelen. Följande svar angavs en gång vardera:

- Barnavdelningen
- Stora barnens böcker
- Toaletten
- Bilderboksrummet
- Jag vill att man kan läsa i ett rum
- Komma hit för att slippa skolan!
- I lekrummet

Tavelväggen

Tavelväggen fanns i Förvandlingsrummet under hela projektiden för att skapa en större delaktighet. På väggen skrev vi frågor eller ordnade omröstningar som vi bytte ut regelbundet för att det skulle hända någonting nytt för de som ofta besöker oss. Precis som övriga aktiviteter i rummet var den här självgående utan personal på plats vilket gör att vi i efterhand har svårt att säga hur många som står bakom en viss utsaga. Bilder på resultatet från alla våra frågor/omröstningar återfinns i Bilaga 3. Det mesta våra besökare skrev och ritade på tavlan känner vi igen från workshops, intervjuer och annan feedback under projektiden. Bland annat ville man kunna rita, pyssla och läsa, hade önskemål på särskilda böcker och önskade mysiga läsmiljöer.

Analys

Bok + bibliotek = sant

Att böcker och bibliotek hör ihop framgick tydligt redan vid första mötet med klasserna, ett resultat som stöds av biblioteksforskning i allmänhet. Det gäller även barn och unga, något som bekräftas i tidigare forskning. Barnens associationer rörde läsning, böcker, genrer och enskilda titlar. Även i Förvandlingsrummet fick vi många önskemål om att köpa in särskilda titlar och det var väldigt tydligt att böcker är älskade. Under våra träffar framkom det att många elever ville se lek- och spelmöjligheter på biblioteket, men det fick inte vara på bekostnad av den tysta läsningen. Under vårt första möte med årskurs två var de flesta elever starkt negativa till leksaker i biblioteket för att det kunde störa dem som läste. Eleverna önskade sig en läskoja eller ett rum där man kan läsa ifred, utan att behöva störas av de som vill leka. Lek och läsning ska vara åtskilt. Eleverna, särskilt de yngre, har en positiv relation till både böcker och bibliotek och de vill att böckerna ska få ta mycket plats. Att ge plats till den tysta läsningen blir, som vi tidigare nämnt, en utmaningen för oss med tanke på att det nya biblioteket ligger på ett plan med öppen planlösning mellan småbarn-, barn- och ungdomsavdelningen. Hur lyfter vi det tysta, koncentrerade läsandet i en lekfull och lockande miljö?

En färgglad plats för lek

På barnavdelningen ska det finnas plats för lek, spel, pyssel och eget skapande. Det stöds av våra workshops och av synpunkterna i Förvandlingsrummet. Många gillar den lekfulla snurrande tronen i bilderboksrummet och de färgglada hundarna. Under byggworkshopen skapade eleverna färgsprakande, lekfulla miljöer, och även om färgvalen delvis påverkades av materialet de hade att tillgå var det anmärkningsvärt hur *mycket* färg de använde. Av alla grupper var det enbart en som gav uttryck för en annan estetik med sin mysiga läsplats i grå nyanser med enstaka inslag av färg. "Modern", "fin" och "lugn" var orden som eleverna använde för att beskriva den. Under intervjuerna uttryckte både Olivia och Astrid att platser för barn känns igen på deras ljusa, glada färger, medan vuxenorienterade platser oftare inreds i mörka färger, svart

och vitt. Rutschkanor, bollhav och lekhörnor var vanliga önskemål i båda klasserna. Det är möjligt att längtan efter aktiv lek är ett resultat av att Kiruna har få offentliga lekplatser, inget lekland samt begränsade möjligheter till fysisk aktivitet som inte kopplas till idrott. Under våra workshops där eleverna fick skapa och önska fritt utgjorde "biblioteket" ett oskrivet blad som de fyllde med allt de ville ha i stan, oavsett om de ville ha det hos oss eller någon annanstans. Bollhav och klätterväggar går stick i stäv med det lika frekvent framförda önskemålet om lugn och ro, tysta läsplatser och mysiga krypin.

Barn, de ordningsamma och praktiska besökarna

Barnens önsknings för det kommande biblioteket var ofta både realistiska och omtänksamma. Utöver att utgå från sig själva önskade de även leksaker till sina småsyskon och en kaffemaskin till föräldrarna. Många skrev kärleksbrev till kaffemaskinen som också serverar varm choklad. I årskurs två var eleverna överens om att det sämsta med biblioteket var stökiga hyllor, trasiga böcker och barn som knuffas och säger fula saker till varandra. Med många barn i biblioteket på samma gång blir det ofta stökigt och stimmigt och det är lätt att utgå från att det stör personal och vuxna besökare mer än barnen själva. Under våra workshops upptäckte vi att så inte är fallet. Trygghet är viktigt och barnen behöver ordning och reda och lugn och ro på biblioteket för att trivas. Även i byggworkshopen syntes barnens praktiska läggning. För gruppen i årskurs två som gjorde läskojan var det viktigt med hyllor både uppe och nere, för att kunna lämna kvar böcker i kojans övre plan om man inte orkade gå ner igen. Underförstått: man kan ju inte bara lämna böckerna i kovan hur som helst.

Tystnad och samtal

Det förvånade oss att eleverna så tydligt uttryckte behovet av tystnad och lugn och ro. Samtidigt ville de inte att biblioteket skulle vara helt tyst. Precis som de till synes motsägelsefulla behoven av läsning och lek behöver barnavdelningen även ge utrymme för både tystnad och social samvaro. Det här handlar inte bara om den rumsliga utformningen utan även om vilka regler som ska gälla i rummet. Vi som personal behöver se över vår egen roll och fundera över hur vi ska arbeta. Vi behöver hitta en samsyn kring var gränsen går för vilka beteenden och vilken ljudnivå som är välkommen på biblioteket. Vi måste våga freda det lugna och det lågmälda men även ge utrymme för tillfälliga, mer högljudda aktiviteter och besök som både syns och hörs.

Biblioteket, en mysig plats

Biblioteket som en mysig plats kom upp redan när vi mötte de små barnen i början av projektet och det är något som återkommer i samtalet med de äldre barnen. Mjuka material, mattor, kuddar, soffor och andra mjuka läsplatser är viktigt. Man ska kunna slappna av på biblioteket. Lekhörnan som byggdes av årskurs två är ett exempel där man inte bara har byggt för lek utan också har tagit fasta på mysiga platser och miljöer. Myset är starkt kopplat till att känna sig hemma och välkommen. För Astrid är det mysigt när hon kan få vara ifred och lite undangömd, som i kovan under trappan. Då känner hon sig som hemma. En sak som vi fick många synpunkter på i Förvandlingsrummet var golvet. Den del av golvet som inte har matta är väldigt

kallt och mattan som finns är stickig och obehaglig för strumpklädda fötter. Många efterfrågar också fler mjuka sittplatser.

Vad vill man göra på biblioteket?

I dagsläget har vi på biblioteket utöver tipsrundor och tävlingar under loven i princip inga aktiviteter för barn och unga över förskoleåldern. Att erbjuda ett varierat program för barn och unga på deras fritid är en av våra målsättningar i det nya biblioteket och därför valde vi att lyfta frågan både under intervjuerna och de första klassbesöken. Nästan inga av barnen vi pratade med har deltagit i aktiviteter på biblioteket men flera av dem uttryckte intresse av att göra det. Under idégenereringsövningen fick eleverna i uppgift att hitta på olika aktiviteter som skulle kunna äga rum på biblioteket. Målet med övningen var kvantitet, inte kvalitet, och det är viktigt att ha i åtanke att aktiviteterna eleverna skrev upp inte nödvändigtvis är önskemål, även om de kan vara det. Övningen gav upphov till många olika idéer som vi tar med oss när vi planerar vår framtida programverksamhet. Många av programidéerna är sådana som vi kommer att kunna testa med små medel i våra nuvarande lokaler redan innan flytten. Viktigt är att fundera på hur vi når ut med de program vi erbjuder, särskilt när vi vänder oss till de lite äldre barnen.

Skönlitteratur eller fakta - vad går gränsen?

Sorteringsworkshopen visade att inte bara de yngre utan även de äldre eleverna hade en för oss förvånansvärt vag uppfattning av var gränsen går mellan skön- och facklitteratur. Facklitteratur benämndes med ord som "fantasy" och "skräck", spöken och vampyrer sorterades ihop med historia eller arkeologi och en faktabok om djur klassificerades som en lättläst saga. Detta kan användas som ett argument för att ställa faktaböckerna och skönlitteraturen tillsammans. Om barnen letar efter en bok om till exempel djur skulle man kunna anta att det blir lättare för dem att hitta vad de söker om alla djurböcker står i samma hylla. Man kan också tänka tvärtom, att det ingår i vårt uppdrag att lära barn och unga att tänka källkritiskt och utveckla sin informationskompetens och att deras tendens att låta fakta och fiktion flyta ihop gör det ännu viktigare att vi tydligt separerar och märker ut vad som är på riktigt och vad som inte är det. Vi valde den senare vägen när vi omarbetade vår faktaboksavdelning.

Hur funkar biblioteket?

Att gå ut och prata med barn och deras vuxna i olika sammanhang har gett oss en värdefull förståelse för att mycket vi upplever som självklart inte behöver vara det för våra besökare. Vi behöver bli bättre på att marknadsföra oss och vår verksamhet och informera om vad som gäller på biblioteket. Under föräldrintervjuerna i rapportens första del framgick att de inte var säkra på om man fick äta medhavd matsäck på barnavdelningen. Olivia visste inte hur enkelt det är att få en ny kod till sitt bibliotekskort, och eleverna i årskurs fem kände inte till att det är gratis att skaffa ett lånekort - trots att de flesta eleverna i klassen redan hade ett som varken de eller deras föräldrar betalat för.

Att vara närvarande men inte påträngande

Flera av barnen vi pratat med klarar sig helst själva på biblioteket men vill gärna ha personal nära till hands om de skulle behöva hjälp. Hur kan vi som personal kan vara närvarande utan att vara påträngande? Många av våra respondenter är vana biblioteksbesökare som gillar att läsa, använder låneautomaterna och har egna strategier för att hitta böcker. Hur någon som sällan eller aldrig besöker oss upplever biblioteket och vad de skulle behöva för att trivas är svårt att veta. Ibland kan det vara pinsamt att be om hjälp och behöva erkänna att man inte kan, eller så vill man helt enkelt bara vara ifred. Det gäller både vana och ovana besökare. Det är svårt att anpassa våra miljöer så att de passar alla, men vi är övertygade om nyckeln ligger i att skapa en miljö som är så intuitiv som möjligt. Användaren ska inte behöva komma med förkunskaper eller känna till ett system för att hitta det hen söker. Hjälp ska finnas för den som vill ha det, samtidigt som vår vision är att ingen ska tvingas be om hjälp. Att ständigt utveckla och testa våra miljöer och hyllor för att göra dem så begripliga och lättillgängliga som möjligt ser vi som en viktig grund i vårt arbete.

DEL 3: Ålder 13-18 år

Inledning och frågeställningar

Ungdomar i åldern 13-18 år är en förhållandevis osynlig grupp på stadsbiblioteket i dagsläget. När de är här gör de inte mycket väsen av sig. Det är en grupp som till stor del klarar sig själva på biblioteket. De kommer in, gör det de ska och går igen. Vi erbjuder ingen programverksamhet för åldersgruppen och ungdomsavdelningen är dåligt skyltad och otydligt avgränsad från vuxenavdelningen. Vi har under en längre tid känt behovet av att se över hela vår verksamhet gentemot målgruppen, från hylluppställning till inredning och program. I mötet med de unga ville vi ta reda på vad de tycker om biblioteket idag, vad de behöver för att trivas samt hur de får reda på vad som händer i Kiruna. Vi ville också fokusera särskilt på hylluppställning och genreindelning. I utformandet av workshopen utgick vi från följande frågeställningar:

- Hur kan vi skapa en välkomnande och flexibel miljö?
- Hur kan vi i rummet inspirera till läsning?
- Hur kan vi skapa ett relevant program?
- Hur kan vi nå ut med vår verksamhet?

Metod och urval

Kiruna är av tradition en idrottsstad. För de ungdomar som gillar sport och friluftsliv finns det gott om aktiviteter. Kulturskolan och den idéella musikföreningen Tusen Toner ger unga en chans att utöva sitt musikintresse. Ungdomens hus kommer i det nya kulturhuset att ligga granne med biblioteket och erbjuda aktiviteter som riktar sig till ungdomar i stort. Med det i åtanke och utifrån målsättningen "Sveriges bästa barnavdelning" valde vi att inte rikta in oss på ungdomar i allmänhet utan att i första hand arbeta med en mer specificerad målgrupp: litteratur-, samhälls- och kulturintresserade unga, oavsett om de redan är vana biblioteksbesökare eller ännu inte upptäckt vad vi har att erbjuda.

Att nå målgruppen visade sig vara svårt. Vi gick ut med en annons i Kiruna annonsblad där vi sökte unga i 13-18-årsåldern som ville delta i en workshop för att påverka den nya ungdomsavdelningen. Annonssbladet går ut till alla hushåll i Kiruna kommun och även om få ungdomar läser tidningen hoppades vi på att kunna nå dem via vuxna i deras närhet. Vi lade också upp information om workshopen och anmälan på vårt Instagram-konto men fick inga anmälningar. Nästa försök var ett utskick till högstadielärarna i Kiruna. Inte heller detta utskick genererade några svar. Med hjälp av en gymnasiebibliotekarie fick vi slutligen kontakt med två lärare på gymnasiet som kunde tänkas vara intresserade av projektet. De framförde vår förfrågan till sina elever, och fyra tjejer tackade ja till att delta i en workshop på skolan under lektionstid. Vid tidpunkten för workshopen var en av deltagarna sjuk så vi genomförde den med

tre elever. Under den här tiden hade vi också två praoelever från årskurs åtta på biblioteket som vi gjorde samma workshop med.

Resultat

Workshop med högstadiееelever

Malene höll en workshop med Julia och Maja, två elever i årskurs åtta som gjorde sin prao på stadsbiblioteket. Vid tidpunkten för workshopen hade de varit hos oss i ett par dagar och hjälpt oss med att förbereda material till de avslutande biblioteksbesöken med årskurs två och fem. De var alltså mer bekanta med projektet än våra övriga informanter. Precis som de yngre eleverna associerade Julia och Maja bibliotek med böcker. På biblioteket kunde man även ta det lugnt och plugga. Just lugnet var det bästa med biblioteket. För att vilja stanna länge någonstans behövde tjejerna känna sig bekväma. De ville vara tillsammans med personer de tyckte om på en plats där de kunde få något gjort. Viktigt var också att bli rättvist behandlad. Julia och Maja läser både på svenska och engelska, men hade inga preferenser på hur böckerna sorterades i hyllan.

En viktig fråga för oss var hur vi ska annonsera för att nå ut till den här målgruppen. Vår uppfattning innan var att det antagligen inte var något eleverna själva funderade på vilket verkade stämma ganska bra.

Julia: Det bara händer på nåt sätt.

Malene: Är det liksom att man pratar med kompisar och så?

Julia: Ja. Det bara kommer...

Malene: Kan det vara via skolan eller?

Julia: Ja. Det måste inte bara vara i skolan, det kan vara annat också.

Malene: Men var får man höra det från början?

Julia: Jag vet inte...

Julia och Majas förslag på aktiviteter som skulle kunna äga rum på biblioteket skiljde sig inte nämnvärt från de yngre elevernas. De föreslog författarbesök, brädspel, möjlighet att sitta och plugga, rita och pyssla samt aktiviteter för de yngre barnen som skulle väcka deras litteraturintresse, till exempel pyssel som kunde kopplas till litteraturen.

Den sista delen av workshopen handlade om genreindelning. Att dela in skönlitteratur tematiskt hjälper låntagarna både att hitta den sortens böcker de är intresserade av och att snubbla över något oväntat. Vi ville se vilka genrer eleverna skulle komma på om de fick spåna fritt. Under en kort idégenereringsövning med post-it-lappar skrev Julia och Maja ned följande genrer: *Böcker om kultur, Böcker om kulturer - t.ex. samisk kultur, Böcker om sociopater/psykopater, Böcker om verkliga händelser/historiska böcker, Böcker om "överlevare" av traumatiska upplevelser, Deckare/thriller samt Drama*. Som inspiration till nästa steg skrev Malene upp deras förslag tillsammans med ytterligare genreförslag från oss på tavlan. Vi hade valt ut ca 30 titlar med

varierande innehåll som eleverna fick genrebestämma. Till skillnad från sorteringsworkshopen med de yngre eleverna handlade det inte om att gruppera böckerna utan om att bedöma varje bok var för sig. De kunde använda sig av kategorierna från tavlan eller hitta på nya. Genrerna de använde var: *Blivit TV*, *Drama*, *Fantasy*, *Feelgood*, *Klassiker*, *Norrbotten*, *Regnbågshyllan*, *Romantik*, *Romantik/Drama*, *Historisk*, *Skräck*, *Skräck/Fantasy*, *Sport* samt *Vardag*. Utöver *Drama* och *Historisk* har eleverna använt sig av våra genreförslag. Ibland är gränsdragningarna inte helt tydliga.

Malene: Vad är skillnaden på drama och romantik?

Julia: När det gäller romantik och drama är det väl...där mycket händer mellan personerna.

Malene: Precis, mycket relationer och sånt?

Julia: Ja.

Malene: Några har ni satt på Drama/Romantik. Vad var det med dom som gjorde att ni satte både och?

Maja: För att... i nån så var det såhär krig och kärlek.²³

Malene: När det inte BARA är kärlek...

Maja: Mmm.

Malene: ...utan något annat också som händer?

Förutom skönlitteratur fick eleverna även *Anne Franks dagbok* och en biografi om artisterna Samir och Viktor.²⁴ *Anne Franks dagbok* fick genren *Historisk*, medan de valt *Feelgood* för boken om Samir och Viktor.

Malene: Den här har ni satt på *Feelgood*! Hur kommer det sig?

Julia: Han hittar sin själsfrände och så.

Workshop med gymnasieelever

Workshopen med gymnasieeleverna hölls både av Sanna och Malene och ägde rum i ett klassrum på gymnasieskolan. De tre elever som deltog var alla läsintresserade och hade besökt stadsbiblioteket tidigare. Vi upplevde att de motsvarade vår tänkta målgrupp bland unga väl. Det eleverna associerade till när de hörde ordet bibliotek var böcker och lugn och ro. Biblioteket tänkte de på som en ljus och mysig plats. Det sämsta med biblioteket var att det var svårt att hitta sittplatser, särskilt sittplatser som fungerar för studier. De hade inget emot den typen av möbler som finns i dagsläget men ville också ha ordentliga stolar, bord i rätt höjd och dämpad ljudnivå. Ett önskemål var att det skulle finnas en mer tydligt avgränsad ungdomsavdelning som är avsedd just för unga. Vad är det som gör att man vill stanna länge någonstans? Så här resonerade tjejerna:

²³ Marsden, John, *När natten är som mörkast*. Bonnier Carlsen, 1997.

²⁴ Badran, Samir, *Samir & Viktor*. Bookmark Förlag, 2018.

Sara: Lugn och ro...

Agnes: Man trivs.

Malene: Just det. Vad är det som gör att man trivs?

Agnes: Men som du sa, lugn och ro... jag vet inte, tänker du på bibliotek eller bara platser i allmänhet?

Malene: Jag tänker i allmänhet.

Agnes: Okej. Då är det väl att det finns människor där som man trivs bra med, som kan hjälpa en och...

Sara: Och att man både kan vara ifred, men också få hjälp.

/.../

Sanna: Vill ni kunna klara er själva, eller vill ni gärna att det finns någon nära som ni kan be om hjälp, eller både och?

Sara: Varje gång jag är på biblioteket då går ju jag ändå själv, men... det är ju ändå trevligt att ha någon där, ifall man behöver hjälp.

Sanna: Om du är på ungdomsavdelningen, om du behöver hjälp, känner du då att det känns bra att gå ner för trappan och fråga eller skulle du vilja ha någon närmare?

Sara: Ja, det... oftast när jag har frågat så har det funnits någon däruppe. Men det hade ändå varit trevlig att ha någon däruppe.

Agnes: Nä, men jag känner egentligen också så. Det skulle vara bra att man hade en där också, för ibland kanske man inte känner för att gå ner och börja leta efter någon att fråga, för man är inte så angelägen. Men om det ändå finns någon där så kanske man frågar.

Längre öppettider krävs för att de skulle vilja stanna längre. När vi kom in på hur de får reda på vad som händer i stan var resonemanget något tydligare än hos högstadieeleverna. En av eleverna berättade att hennes föräldrar läser Kiruna annonsblad och förmedlar innehållet vidare. Ibland såg de också evenemang via affischer som sitter uppsatta på skolan. Intervjun inkluderade ett resonemang om den engelska litteraturen för unga - ska böckerna stå för sig eller blandat med de svenska böckerna? Resonemanget är komplext och det är intressant att höra vad eleverna tyckte. Så här lät det:

Sara: Jag har ofta kommit till biblioteket och letat efter engelska böcker, men jag har inte hittat någonting som jag gillar, eftersom det är så svårt att hitta. Jag har varit lite överallt på ungdomsavdelningen och bara "vars är dom?"

Sanna: Det är ju inte jättetydligt skyltat däruppe. /.../ Har ni sett att de engelska science fiction-böckerna står blandade med de svenska science fiction-böckerna och de andra engelska böckerna är separata?

Alla: Mm.

Sanna: Det är det vi funderar lite på... är det bra?

Sara: Näe, det är väldigt...vad heter det...

Agnes: Förvirrande.

Sara: Ja, förvirrande.

Sanna: De engelska böckerna som står på fantasy, tycker ni om att de står blandade eller vill ni ha dom separerade?

Alla: Ja.

Sanna: Separerade?

Alla: Ja.

Agnes: Men tänker vi då en hel avdelning med alla genrer på ett ställe eller tänker vi då fantasy: svenska, engelska - deckare: svenska, engelska?

Sanna: Det är en jättebra fråga. Hur tänker ni skulle vara bäst?

Emma: Jag tycker bredvid, bara det är tydligt uppdelat. Då kan man ändå vara ute efter en svensk bok, men så ser man en engelsk, och vice versa.

Sanna: Ja. Skulle ni vilja ha så på alla genrer, så om ni tänker en genre som... feel good-böcker, skulle ni vilja ha dom också: på svenska, på engelska.

Alla: Ja.

När den inledande intervjun var avslutad gick vi vidare till att brainstorma aktiviteter som skulle kunna hända på biblioteket. Agnes, Sara och Emma föreslog en del aktiviteter som vi har fått förslag på tidigare, som författarbesök och målarhörna. Det som var unikt för den här gruppen var ett förslag på pluggtimmar där man kan få hjälp vid behov samt elevernas fokus på skrivande i form av tävlingar, kurser och cirklar, till exempel skrivarcirkel där ungdomar som gillar att skriva kan träffas och ge varandra tips. Ytterligare förslag på aktiviteter var föreläsningar specifikt riktade till unga, till exempel om hur man blir publicerad och om vad man behöver kunna som ung person idag. En av eleverna föreslog också att man skulle kunna lyfta fram privatpersoners bokrekommendationer.

Därefter övergick eleverna till att brainstorma genrer. Precis som under workshopen med högstadiet var vi intresserade av att se vilka genrer eller teman eleverna skulle komma på om de fick spåna fritt. Efter brainstormingen diskuterade vi genreförslagen. Såhär lät det:

Agnes: Jag har till exempel "böcker från ett annorlunda perspektiv".

Sanna: Det var roligt! Vad tänker du för böcker då?

Agnes: Vi läste en bok i skolan. Om några... om ett mord. /.../ Då fick man följa mördarens familj istället för de drabbades familj. Och då får man som ett annorlunda perspektiv. En förståelse för dem.

Sanna: Spännande! Det var en rolig genre. Vad har ni mer?

Emma: Typ "kvinnliga hjältar". Då tänker jag typ *Hunger Games*.

Sanna: Det var spännande också, den skulle man på många ställen bara sätta under fantasy eller dystopier. Det var roligt att den hamnade på något helt annat. Har ni något mer?

Agnes: Personer som har betytt mycket för.. Kanske historien, eller nånting som inte uppmärksammas så mycket som inte så många känner till men som borde uppmärksammas mer.

Emma: Sen typ "varken onda eller goda", karaktärerna är inte helt onda eller helt goda. Och sen typ oförutsägbara böcker, man vet inte om de kommer överleva.

Följande genrer föreslogs: *Böcker från annorlunda perspektiv, Deckare, Dystopier, Fantasy (2), Feel-good, Galenskap (ex. Liftarens guide till galaxen), Gymnasiekärlek, Kvinnliga hjältar, Magic, Mord, Personer som betytt mycket för historien men inte är så kända (borde uppmärksammas mer), Självbiografier, Tonårskärlek samt Varken onda eller goda (oförutsägbara).*

Som avslutning genomförde vi en genreindelning där vi utgick ifrån 30 titlar, desamma som i workshopen med högstadiet. I stället för att bära med oss böckerna till skolan skrev vi ut bilder på fram- och baksidan för varje bok. Då vi upplevde att högstadieeleverna under den tidigare workshopen blivit styrda av våra genreförslag valde vi att inte delge dem åt gymnasieeleverna. En av eleverna behövde gå när uppgiften inleddes och de två kvarvarande genomförde uppgiften enskilt. Tyvärr tog tiden slut, så ingen av dem hann igenom alla titlar. Vi uppmuntrade tjejerna att sätta mer än en genre på boken om de var osäkra och gav uppgiften ganska lösa ramar. Resultatet blev ofta att de snarare använde ett system med taggar för att sortera böckerna - det blev nästan en ämnesordsklassning snarare än att böckerna delades in i fasta teman. Ett par-tre böcker fick bara en enda genreindelning. Biografin om Samir och Viktor, som högstadieeleverna klassificerat som *Feelgood*, fick av gymnasieeleverna beteckningarna *Bakom fasaden*, *Självbiografi*, *Allt har sitt pris*, *HBQ+* och *Kärlek*. Biografin handlar om den nära vänskapen mellan två manliga artister och influencers, men bilderna på omslaget och baksidan samt användandet av ordet "själsfrände" för tankarna till romantisk kärlek, vilket syns i taggarna. *Bakom fasaden* förklarades som böcker där allt inte riktigt är som det verkar.

Genrerna de använde var: *Allt har sitt pris, Bakom fasaden, "Cliques"/grupperingar, Det händer nu, Dystopi, Dystopi/Dystopisk skräck, Familjehemligheter, Fantasy, Fantasyskräck, Fotboll, HBQ+, HBQ/kärlek, Hemligheter, Hierarki/Slå sig fri, Historia, Historiska fejder, Historie-fantasy, Högstadiet, Klassiker, Kärlek, Livet på högstadiet, Moraliska dilemman, Olycklig kärlek, Person med betydelse för historien, Rasism, Romantisk feel-good, Självbiografi, Skräck, Sport, Stå upp för den man är, Spänning, Tonårs/gymnasiekärlek, Ungdom samt Övernaturligt.*

Analys

Var finns Kirunas unga och hur når vi dem?

Det här är den enda åldersgruppen där vi hade problem med att hitta informanter och detta återspeglas i undersökningens begränsade omfattning. Med två respondenter på högstadiet och tre på gymnasiet är resultatet inte representativt för gruppen kultur- och litteraturintresserade unga, men ändå av stort värde för oss. Problemet med att nå ut till målgruppen är inte projektspecifikt, utan något som berör vår verksamhet i stort. Vi har i dagsläget få program för ungdomar på biblioteket och de gånger vi har arrangerat något har ingen dykt upp. Vi tror inte att det beror på att ungdomar i Kiruna inte skulle vara intresserade av bokcirklar, skrivträffar och

andra litteratur- och kulturarrangemang, utan snarare på att vi inte lyckas nå de som skulle tänkas vilja vara med. Maja och Julia i årskurs åtta är inte själva säkra på hur de får information om sånt som händer i stan: "Det bara händer på något sätt". Tjejerna på gymnasiet får i första hand sin information via vänner och bekanta - en mamma som läser Kiruna annonsblad, vänner som pratar, en grupp på chatttjänsten *WhatsApp*. Det här tyder på att den bästa kontaktvägen för att nå ut till ungdomar är genom att hitta intresserade nyckelpersoner som sprider informationen vidare. Mer formella marknadsföringskanaler är att sätta upp information på anslagstavlan utanför biblioteket på gymnasiet och annonsera i Kiruna annonsblad. Inte för att ungdomarna själva läser det, utan för att föräldrar/lärare och andra vuxna i deras närhet gör det och kan tipsa dem om sånt som verkar intressant.

En plats för studier och bildning

Överlag kan sägas att förslagen på aktiviteter från högstadie- och gymnasieungdomarna har en starkare koppling till traditionell biblioteksverksamhet än de förslag vi fick från de yngre barnen. Alla respondenter vill kunna sitta på biblioteket och plugga. Agnes har till exempel behov av någonstans där hon kan plugga i lugn och ro och någon föreslår pluggtimmar som aktivitet på bibliotek, med personer på plats som kan hjälpa den som behöver det. Alla tre tycker om att läsa och skriva och det framkommer i deras förslag på aktiviteter: författarträffar med svenska och utländska författare, skrivarcirklar- och tävlingar, bokcirklar och kurser om hur man blir publicerad. Deras aktivitetsförslag speglar en nyfikenhet och ett kunskapsintresse, inte minst aktiviteten med rubriken "Lär dig" - en programserie som på ett roligt sätt lär ut saker till ungdomar som kan vara bra att känna till när man blir vuxen. Många av deras förslag kommer vi att ha i åtanke när vi planerar den framtida ungdomsverksamheten.

Ett gott bemötande och en egen plats viktigt för att stanna länge

Det är framförallt sällskapet som avgör om man trivs någonstans. Det kan betyda både de vänner man tar med sig till eller träffar på biblioteket, men också att den personal som finns på plats är trevlig och kan hjälpa till vid behov. För högstadieeleverna var det viktigt att man blir rättvist behandlad. Det är inte alls självklart att ungdomar - en målgrupp som ofta upplevs som högljudda, stökiga och lite skrämmande - får ett lika bra bemötande som vuxna. Från bibliotekets håll är det viktigt att vi ser våra unga besökare främst som individer och som representanter för sin åldersgrupp först i andra hand. Både högstadie- och gymnasieeleverna hade en positiv bild av biblioteket. De pratade om det som en ljus och mysig plats men efterlyste fler sittplatser, större tystnad och att få ha ungdomsavdelningen för sig själva utan att behöva trängas med vuxna och vuxenstuderande. Det finns bara en soffgrupp på ungdomsavdelningen som är utformad så att man bara sätter sig där tillsammans med någon man känner. En person räcker för att alla sittplatser på ungdomsavdelningen ska upplevas som upptagna och då ungdomsavdelningen inte är avgränsad från vuxenavdelningen sitter det ofta vuxna där. Vi noterar också att precis som när vi pratat med våra 7-12-åringar är det som ung viktigt att lätt kunna få hjälp även om man oftast klarar sig själv.

Taggar istället för genrer

Högstadiееleverna var mer konservativa än gymnasieееleverna när det handlade om att genrebestämma titlar. Sannolikt är att de genreförslag vi gav dem som inspiration utgjorde en begränsning och låste dem till ett på förhand givet sätt att tänka. Gymnasieееleverna, som inte fick några förslag av oss, förhöll sig betydligt friare till uppgiften. Som vi tidigare skrev tog deras kategoriseringar snarare formen av den sortens taggar som till exempel används för att sortera och tillgängliggöra texter på bloggar eller det omfattande nätbaserade fanfiction-arkivet *Archive of Our Own*²⁵. Taggsystemet fungerar så att en titel kan kopplas ihop med ett obegränsat antal taggar i fritext som beskriver innehållet: personer, relationer, karaktärsdrag, teman, händelser, stämningar och så vidare, vilket gör det möjligt för läsaren att söka texter inte bara på författare, titel, genre eller övergripande ämne utan även på element som lyckliga eller olyckliga slut, vem som har en relation med vem, längd på verket, om det förekommer sex eller våld eller om någon viktig karaktär dör. Exempel från gymnasieееlevernas workshop skulle kunna vara *Allt har ett pris*, *Bakom fasaden*, *“Cliques”/grupperingar*, *Hierarki/Slå sig fri* och *Stå upp för den man är*. Det är ett intressant sätt att tillgängliggöra litteratur som biblioteken skulle kunna lära sig mycket av. Nackdelen är att den sortens taggar inte går att sätta bara genom att titta på boken, bläddra i den och läsa baksidestexten, utan ofta kräver att man läser boken i sin helhet. Dessutom får varje titel i regel flera olika taggar. Det gör det ohållbart som hylluppställningssystem men vi tror fortfarande att det finns aspekter här som vi kan arbeta vidare med.

Tydlighet i hylluppställningen

Många unga läser mycket på engelska och vi ville veta vad våra respondenter tyckte om att blanda den svenska ungdomslitteraturen med den engelska. Högstadiееleverna hade egentligen ingen åsikt medan gymnasieееleverna var tydliga med att det nuvarande systemet var förvirrande. Idag står engelsk fantastik blandad med den svenska, medan resterande ungdomslitteratur på engelska står för sig. Agnes, Sara och Emma vill att all engelsk litteratur ska stå för sig men diskuterar hur det ska gå till rent praktiskt. Uppställningen behöver bli tydligare.

²⁵ Archive of Our Own (AO3), <https://archiveofourown.org>

Så går vi vidare

I det här avsnittet diskuterar vi vårt resultat och tydliggör hur vi önskar att vår framtida verksamhet ska se ut. Vi inleder avsnittet med värdeord och slutsatser för respektive ålderskategori, följt av ett manifest som konkretiserar våra generella önskningar.

0-6 år

Värdeord: Utforskande, mjukt, tillsammans

I nuvarande biblioteket

Vi kan göra mycket med små medel för att göra biblioteket mer inbjudande och välkomnande för små barn. De små barnen väljer främst böcker utifrån omslaget och därför ska vi se över möjligheten att fronta så mycket böcker som möjligt, till exempel med hjälp av tavellister i barnhöjd på en vägg i bilderboksrummet. Det skulle också behövas ytterligare ett tråg med plats för fyra teman i bilderboksrummet för att öka synligheten. Vi barnbibliotekarier kommer att i större utsträckning genomföra våra pass nere på barnavdelningen i stället för i informationsdisken vid entrén. Med inspiration från Kanini i Malmö vill vi flytta informationsdisken på barnavdelningen för att göra den mer inbjudande och ge ett mindre övervakande intryck, samt skaffa en trappa upp till disken så att även små barn kan söka kontakt med oss. För våra föräldralediga besökare vill vi erbjuda kravlösa och regelbundet återkommande aktiviteter, utöver den uppskattade och välbesökta babysången som redan finns i dag. Ett komplement skulle kunna vara "babyhäng" en gång i veckan då vi läser/sjunger en stund för barnen och de vuxna får möjlighet att umgås med varandra under avslappnade former, med en barnbibliotekarie till hands på barnavdelningen för att svara på frågor och hjälpa dem att hitta böcker. Vi vill bjuda in till informationsträffar för föräldralediga en-två gånger om året där vi berättar om högläsning, språkutveckling och den service biblioteket kan erbjuda dem. Vi kommer också att undersöka möjligheten att erbjuda sagostunder på minoritetsspråken för lite äldre barn.

I kommande biblioteket

Under projektets gång har det blivit tydligt att lek och läsning hör ihop för de minsta barnen. Vi vill ha mysiga krypin där barnen kan gömma sig men också bekväma läsplatser för både stora och små där flera kan sitta tillsammans. Läsplatserna bör vara utspridda över bilderboksavdelningen så att fler familjer kan läsa högt samtidigt utan att bli störda. Med hjälp av olika sorters belysning i rummet kan vi göra läsplatserna mysigare och med skogräns och mjuka mattor kan även golvet bli en inbjudande sittytta. Sedan tidigare är det redan bestämt att det kommer att bli ytterligare plats för och köpas in ännu fler tråg till bilderboksavdelningen, vilket behövs. Det ska finnas spännande detaljer i rummet att utforska med flera sinnen både för den som kryper och den som redan börjat gå, som väggfasta taktila leksaker, olika former, färger och material. Eftersom hela det nya biblioteket blir på ett plan kommer vi att behöva arbeta med

ljusisolering och avskildhet. Små barn måste få höras, och även om bilderboksavdelningen inte blir lika avskild som i de nuvarande lokalerna behöver vi hitta sätt att få föräldrarna att känna sig bekväma och välkomna även om deras barn skriker eller gråter. Det bör finnas möjlighet att äta medhavd matsäck och värma barnmat, samt att köpa kaffe, om inte i själva biblioteket så i kulturhuset biblioteket kommer att ligga inrymt i. I de nya lokalerna vill vi givetvis fortsätta att erbjuda regelbundet återkommande aktiviteter utan föranmälan för små barn och deras vuxna.

7-12 år

Värdeord: Kreativitet, läsmys, ordning och reda

I nuvarande biblioteket

Redan innan projektet började hade vi bestämt oss för att göra om hylluppställningen för faktaböcker på barnavdelningen. Detta för att Dewey-systemet som användes tidigare är utvecklat med vuxna i åtanke och inte återspeglar hur barn grupperar eller letar efter böcker. Vi utgick från sex huvudkategorier: *Djur & växter*, *Naturvetenskap*, *Fritidsintressen*, *Leva & må bra*, *Omvärlden* och *Historia*. Med inspiration från sorteringsworkshopen med årskurs två och fem skapade vi sedan ett varierande antal underkategorier. Det var viktigt för oss att faktaboksindelningen skulle bli färdig medan projektet fortfarande pågick för att eleverna skulle kunna se resultatet av deras arbete. De workshops vi höll med barnen gav bland annat upphov till kategorierna *Fakta & frågor*, innehållandes gåtböcker, rekordböcker, faktaböcker med frågor och svar och uppslagsböcker med blandade fakta samt *Läskigt & magiskt* som innehåller böcker om övernaturliga väsen och fenomen, men också handböcker om trolleri och böcker om Harry Potters magiska värld. Då vårt uppdrag är barns fritidsläsning valde vi att inte dela in kategorin *Historia* efter etablerade historiska epoker utan efter vilka ämnen barnen frågar mest om, som krig, katastrofer, vikingar och riddare. Faktaboksindelningen i sin helhet finns i Bilaga 4. Trots att eleverna inte verkade göra någon större skillnad på fakta och skönlitteratur har vi valt att hålla isär de två avdelningarna, både av praktiska och pedagogiska skäl. Vi menar att det ingår i vårt informationsförmedlande och källkritiska uppdrag att hjälpa barnen att lära sig skilja fakta från fantasi.

Under projektiden gjorde vi ett försök med spel, pussel och pysselmaterial som fick ligga framme på bordet på barnavdelningen. Det var en liten insats som hade stor effekt och uppskattades av många, samtidigt som farhågorna om att det skulle bli stökigt och svårt att hålla efter inte infriades. Vi kommer att köpa in mer material och arbeta vidare med olika former av kreativt skapande i rummet som inte kräver personalnärvaro. Det är en del i steget att skapa en dynamisk och spännande barnavdelning där det finns saker att göra även för den som har tittat färdigt på böcker eller inte är på läshumör, men utan att det stör de som söker lugn och ro. Vi avser att göra om Förvandlingsrummet till ett rum för både analogt och digitalt pyssel och skapande, något vi också sökt medel för. Med detta hoppas vi kunna nå nya målgrupper i och med att vi erbjuder ett större utbud för digitalt skapande. Vi vill ta bort den stationära datorn från informationsdisken och ersätta den med en laptop som vi tar fram vid behov, samt hänga upp

skylt med texten "Fråga här!". Förutom att vi kommer att arbeta mer nere på barnavdelningen kommer vi även att hänga upp foton på oss med namn och kontaktuppgifter så att barnen vet vilka vi är och kan nå oss om de har förslag eller frågor. Ordning är viktigt för barnen. Redan före projektiden började vi att nummermärka alla böcker som ingår i en serie på baksidan, så att det ska bli lätt för besökarna att veta vilken del i serien det är. Lugn var också centralt för våra respondenter. Vi behöver komma överens i personalen om vilka regler som gäller och vilken ljudnivå vi vill ha i biblioteket.

I kommande biblioteket

I det nya biblioteket kommer barnavdelningen att ligga mellan bilderboks- och ungdomsavdelningen. Vi vill att en skogräns ska sträcka sig in på barnavdelningen för ett större lugn, frihet att kunna krypa upp och kura ihop sig i möbler och en känsla av att vara "hemma". Det som främst skiljer barnavdelningen från ungdomsavdelningen är skogränsen och färgvalet. Det ska finnas möjlighet att gå undan och vara ifred och sittplatser och kojor ska uppmuntra till läsande snarare än lek. Läskojoj ska gärna vara placerade så att man klättrar upp till dem. Vi vill fortsätta ge utrymme till kreativa aktiviteter som eget skapande, pyssel, pussel och brädspel. Det ska finnas möjligheter för barnen att enkelt och anonymt lämna synpunkter, kommentarer och inköpsförslag, till exempel genom en tavelvägg likt den vi hade i Förvandlingsrummet. Precis som under tiden fram till flytten vill vi arbeta med att vara närvarande på barnavdelningen så mycket vi kan samt ge barnen enkla kontaktvägar för att nå oss. För att ännu tydligare kunna ta ställning gällande vilken ljudnivå som är okej vill vi även investera i en digital lösning som ger en visuell signal om när ljudnivån blir för hög så att det inte bara är personalens dagsform och villighet att säga ifrån som avgör när gränsen är nådd.

13-18 år

Värdeord: En egen plats, nyfikenhet, inspiration, ljus

I nuvarande biblioteket

Det här är den åldersgrupp där vi idag ser allra störst förbättringspotential. Vi har inga återkommande aktiviteter för målgruppen och de unga har ingen avskild fysisk avdelning. Under projektets gång har vi fått en tydlig indikation på vad målgruppen önskar sig vad gäller program. Det handlar exempelvis om författarträffar, läxläsning, skrivcirklar och föreläsningsserier om sådant som kan vara bra att lära sig som ung. Det programidéer vi fått in kommer vi att börja testa så snart vi kan. När det kommer till hylluppställning och att skapa ett inbjudande utbud kommer vi att arbeta vidare utifrån våra respondenters idéer och tankar. Vi är nogna med att arbeta med att vara konsekventa och tydliga i hylluppställningen och med att skapa fler möjligheter för inspirerande skyltning. Vi kommer även att ge besökarna möjligheten att tipsa vidare om sina egna favoritböcker. Att ha kontakt och skapa en relation till besökarna är minst lika viktigt gentemot denna målgrupp men något av en utmaning när ungdomsavdelningen är på ett annat plan än barnavdelningen. Vi måste också bli bättre på att vara fysiskt närvarande på ungdomsavdelningen och aktivt söka upp vår målgrupp och göra reklam för arrangemang, så

att de i sin tur kan tipsa vidare om det som händer till sina vänner. Vi avser att lämna en skylt med bild och kontaktuppgifter till oss och på andra sätt skapa låga trösklar när det gäller att lämna feedback till oss, precis som på barnavdelningen. Vi skulle önska en särskild programbudget för barn och unga där vi också kunde avsätta medel för annonsering, både i Annonsbladet och med affischer exempelvis på gymnasieskolan. I den mån det är möjligt vill vi också försöka skapa ett tydligare rum för unga och en mer avgränsad ungdomsavdelningen även på nuvarande biblioteket. Vår önskan är att få mer utrymme för möbler och hyllor och inkludera åtminstone två fristående tysta studieplatser, vilket vi också sökt ytterligare medel för.

I kommande biblioteket

De ovanstående åtgärderna kommer att testas i nuvarande, eventuellt utvecklas och sedermera plockas med till det kommande biblioteket. I det kommande biblioteket kommer det bli enklare att skapa ett tydligare avgränsat utrymme/avdelning med bekväma sittplatser för våra unga. Studieplatser kommer det finnas gott om i hela biblioteket och dessa behöver inte vara just på ungdomsavdelningen, då tysta ändamålsenliga studieplatser är någonting som efterfrågas även av vuxna.

Vårt manifest

Hos oss står litteraturen, berättandet och det kreativa skapandet i centrum. På vårt bibliotek är det låga trösklar, både i rummet och i sinnet. Det ska inte vara krångligt att förstå vad biblioteket är för någonting eller hur man ska bete sig här. Hyllorna ska inte vara obegripliga väggar som man är rädd för att titta närmare på utan inbjudande genvägar till kunskap, eskapism och upplevelser. Vi ska vara tydliga och jobba aktivt med marknadsföring både i vår roll och i rummet. Även den som aldrig satt sin fot på biblioteket förut ska känna sig bekväm och välkommen hos oss, oavsett ärende. Det betyder också att vi kontinuerligt måste testa vår miljö och se om den lever upp till dessa hårda krav.

Vi välkomnar våra besökare med värme, en värme som gör de små barnen trygga nog att våga utforska och upptäcka och får de äldre att känna sig välkomna precis som de är. Bemötandet är viktigt och här ser och prioriterar vi barnen i första hand och deras vuxna i andra hand. Vi söker barnets blick och låter barnet visa om hen vill prata eller lämnas ifred. All kontakt sker på barnets villkor med respekt för dess integritet. På barnavdelningen har vi alltid tid för barnen; ibland betyder det att de vuxna behöver vänta. Små barn kommer att och måste få låta. Vi värnar barnperspektivet och är beredda på att stå upp för barnens rätt att vara just barn när synpunkter kommer. Småbarnsföräldrar ska inte behöva dra sig för att komma till biblioteket eller oroa sig över att höras eller ta för mycket plats.

Vår verksamhet präglas av nyfikenhet, kreativitet och upptäckarlusta, från de små barnens utforskande av rummet till ungdomarnas samhällsintresse, kunskapsinhämtande och nöjesläsning. Hos oss kan man hitta både det planerade och det oväntade och vi låter besökarnas intressen influera både bestånd, skyltning och hylluppställning. Vill man veta vad framtidens bibliotek ska vara så måste man fråga barnen. Deras idéer är bra och många och man kan lätt fylla programverksamheten för flera år framåt. Vi väljer att finnas för, lyssna på och lita på barnen.

Bilaga 1: Introduktionsbesök

Årskurs 2: Brainstorming aktiviteter

Annabelle x 2
Att man läser tyst
Bokfontän
Bokväska
Bollhav x 4
Bra böcker
Böcker
Dataspel
Fika x 4
Fika till barnen
Film x 3
Filmhörna x 2
Fint
Färgpennor
Författarbesök x 2
Gosedjur
Gumball
Hörselkåpor
Jag vill ha mycket hästböcker
Kartor
Kaxa
Klätterställning x 2
Koja x 3
Kudde
Lekhörna x 4
Lekrum
Leksaker x 2
Leksaker barn
Lugnt rum / läshörna
Lära sig att rita bilder
Läshörna x 3
Läsk
Läskmaskin
Läskiga böcker x 4
Läskoja med kuddhörna

Lässtunder
Lättlästa böcker och bra
Man springer inte
Minecraft-kuddar
Mysbelysning
Myshörna x 2
Mysrum/filtar
Om man har jobbat bra får man klistermärke
Om man har läst klart då får man göra
bokmärke
Ordning i böcker
Pennor & sudd
Pokémon
Pyssel
Ritblock x 2
Rithörna
Rullband
Rutschkana x 2
Spel x 2
Spel till exempel Finans/Monopol
Spela datorspel
Spela tv-spel
Sudd
Tidningar
Toa x 2
Träffa författaren som skrev boken
Träffa illustratörer
Vatten x 2
Vattenfontän x 3

Bilaga 1: Introduktionsbesök

Årskurs 5: Brainstorming aktiviteter

Att man får datorer man kan använda där
Att man kan lyssna på ljudböcker med egna
hörlurar
Att man kan lyssna på musik själv med
egna hörlurar
Baka saker
Bokklubb x 2
Bokläsningsrace
Bollhav i barnavdelning
Bra
Bygga en bokhyllelabyrint
Böcker om bilar
Café x 2
Datorer som man kan söka på
Eget slime
En författare varje vecka som kommer och
berättar om hur man kan skriva egna
böcker
En google-hörna där man kan googla vad
ord betyder om man inte fattar
En hänggunga så att man kan gunga och
läsa
En kemihörna
En liten koja
En läskig och mysteriehylla
En soffa
Ett filmrum x 5
Ett litet lekland
Ett rum i bibblo där det finns ritgrejor och
lekar så förälder eller syskon kan
läsa medan deras barn/syskon leker
Ett spel om typ historier
Ett stort bibblo så man kan ha andra saker
där

Ett ställe där man kan experimentera
Fakta
Fika t.ex. tårta
Fysik & bioböcker och sånt
Författarträff
Göra slime/pyssla
Ha ett stort rum där många kan sitta och
läsa
Ha IQ och läsa
Högt i tak
Intressant
Jaga
Kaffemaskin där det finns oboy
Kalas när biblioteket fyller år
Klättervägg
Kortspel eller andra spel
Kurragömma
Lekdjungel där man kan hitta böcker att
låna
Lekhörna
Lekrum x 2
Lugn och ro men man kan viska eller prata
med nån för att få hjälp med att hitta
en bok eller nåt sånt.
Lyssna musik
Lyssna på böcker x 2
Lyssna på en författare
Låna böcker x 2
Låna böcker som man har sett har bra
kommentarer
Läsa x 3
Läsa ha en lek- och lässtuga som man kan
hänga i
Läsa högt för mindre

Bilaga 1: Introduktionsbesök

Läskigt

Lätt att låna böcker

Modernt

Mycket böcker en labyrinth av hyllor

Mysfaktor och vara tyst när man läser

Myshörna x 5

Måla/rita x 2

Pysselhörna

Pyssla x 4

Rithörna

Ritvägg

Rolig

Räkna matte

Skriva komedier

Spel

Spela spel x 3

Spelhörna x 2

Spännande

STOR myshörna

Teknikhörna

Tevespelshörna x 2

Titta film x 3

Titta på film med egna hörlurar

Träffa författare

TV

Tysta leken

Umgås med familj eller kompisar

Vuxenböcker

Xbox och PS4

Äventyr

Bilaga 2: Sorteringsworkshop

Årskurs 2: Alla kategorier

Grupp 1

Fakta
Skräck
Pyssel
Natur
Instrument
Djur
Kroppen

Grupp 2

Rymden
Roliga böcker
Natur
Fordon
Förr i tiden
Lärdom
Magi

Grupp 3

Kroppen
Djur
Pyssel
Gammalt
Fakta och frågor
Världen
Läskigt

Grupp 4

Egypten
Sagor
Lättlästa sagor
Svåra böcker
Sport
Faktaböcker
Kroppen
Fakta om djur
Förr i tiden
Djur
Pyssel

Bilaga 2: Sorteringsworkshop

Årskurs 5: Alla kategorier

Grupp 1

Djur och natur
Fakta om jorden
Kroppen
Historia
Pyssel
Kändisar
Fantasi och krig

Grupp 4

Fakta djur
Historia
Sporter
Människan
Natur
Fordon

Grupp 2

Kroppen
Fantasy
Historia
Fakta
Sport
Pyssel
Djur

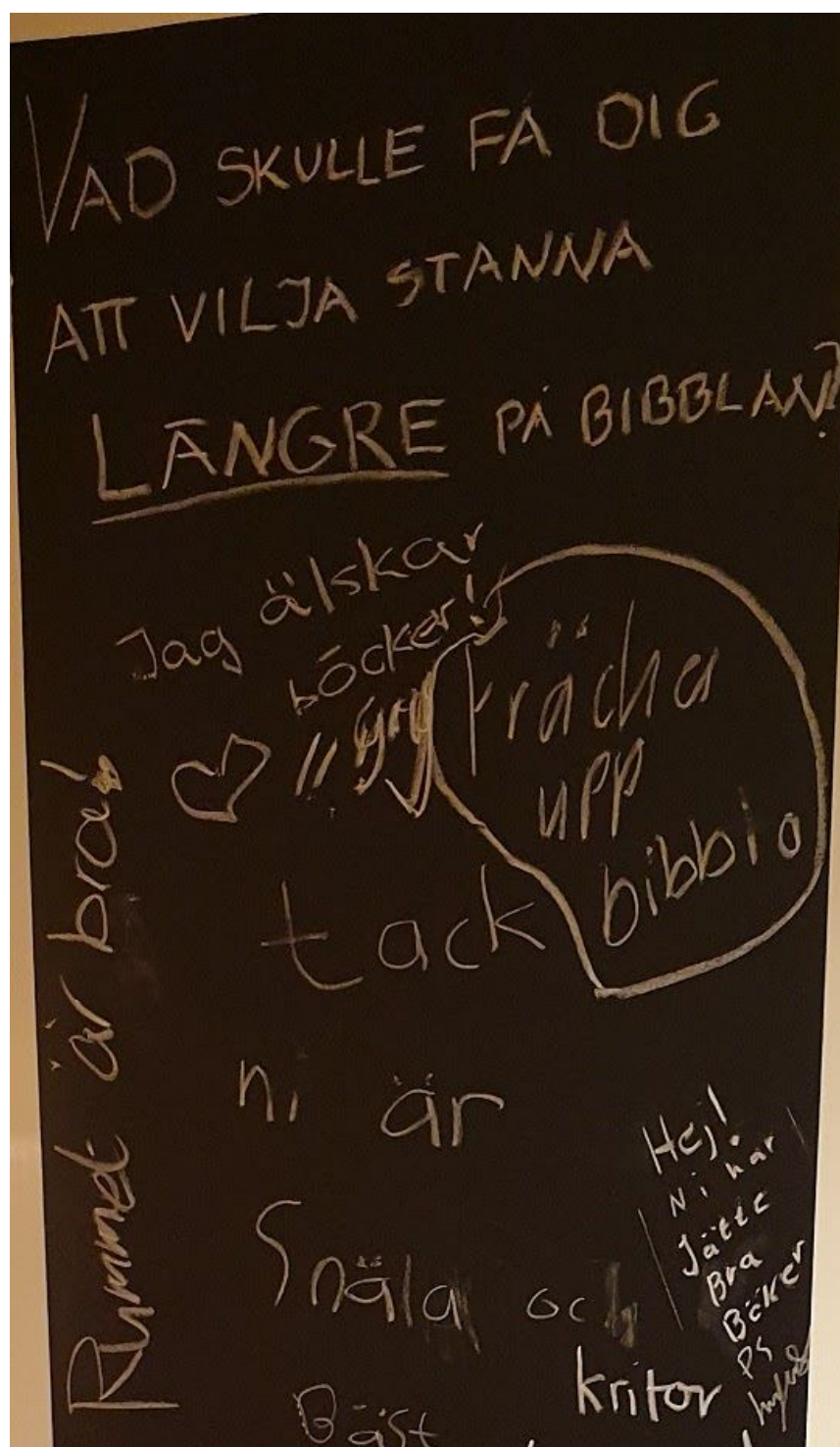
Grupp 5

Fakta
Skräck
Barn
Frågor
Historia
Pyssel

Grupp 3

Natur
Religion
Fordon
Rymden :)
Mycket bilder
Lär dig
Djur
Fakta
Fika/mat

Bilaga 3: Tavelväggen

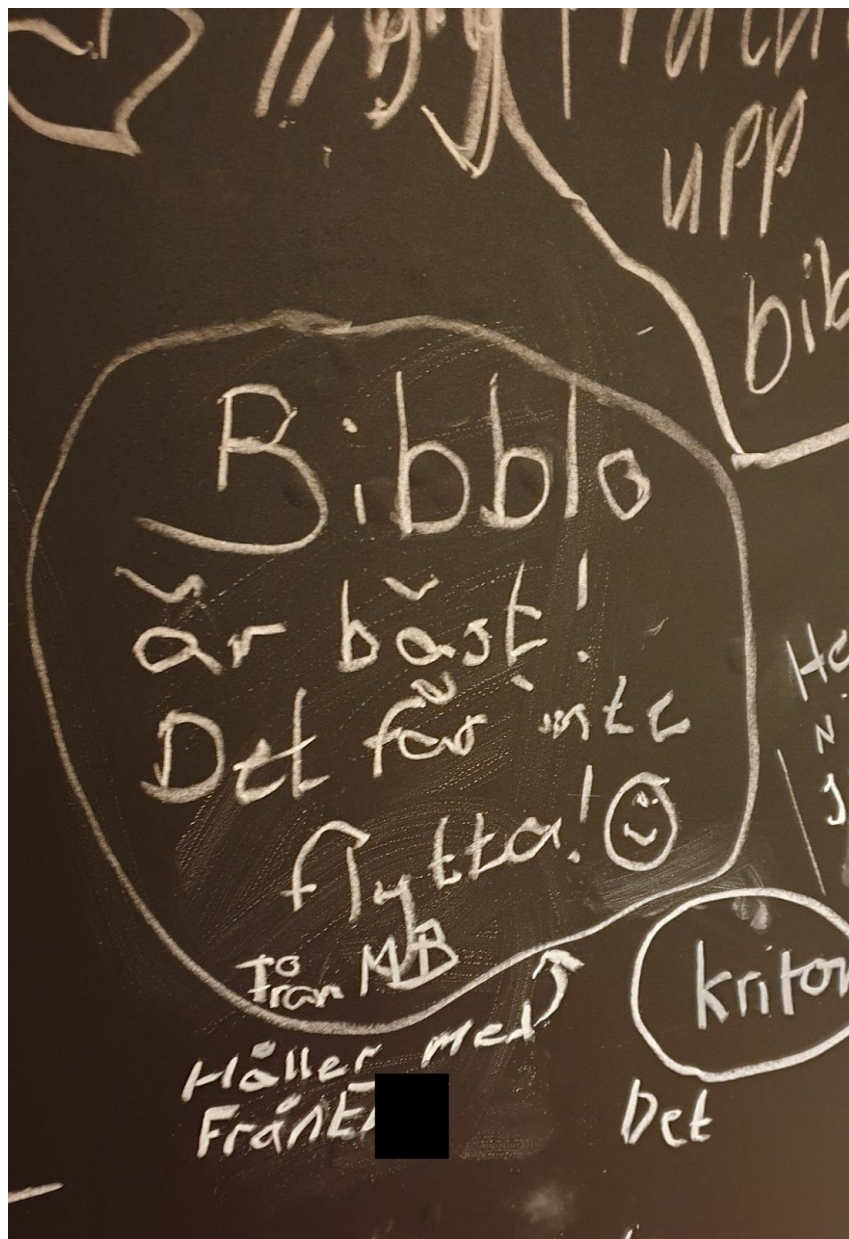
2020-01-16: Bild 1

Bilaga 3: Tavelväggen

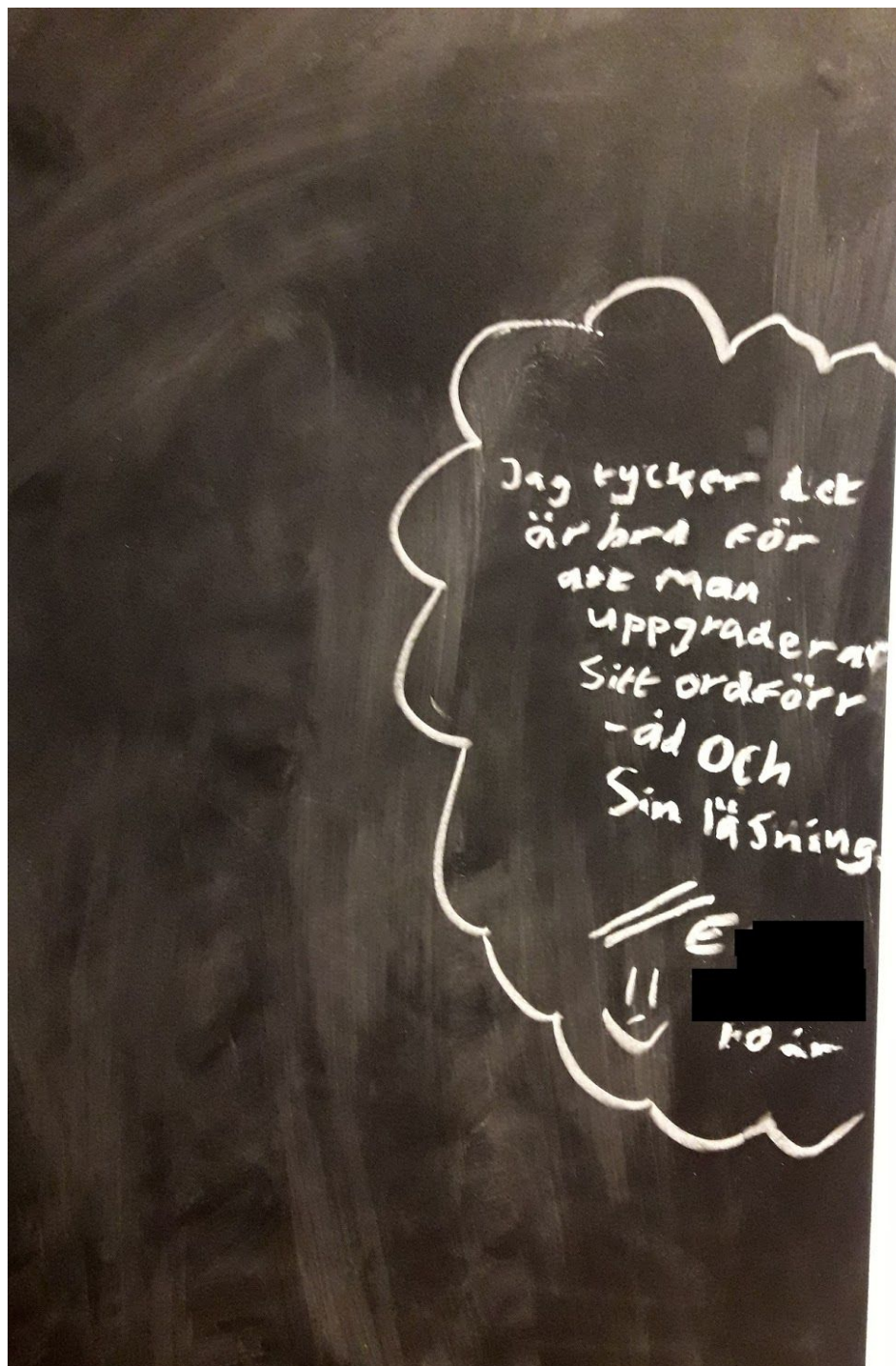
2020-01-16: Bild 2

Bilaga 3: Tavelväggen

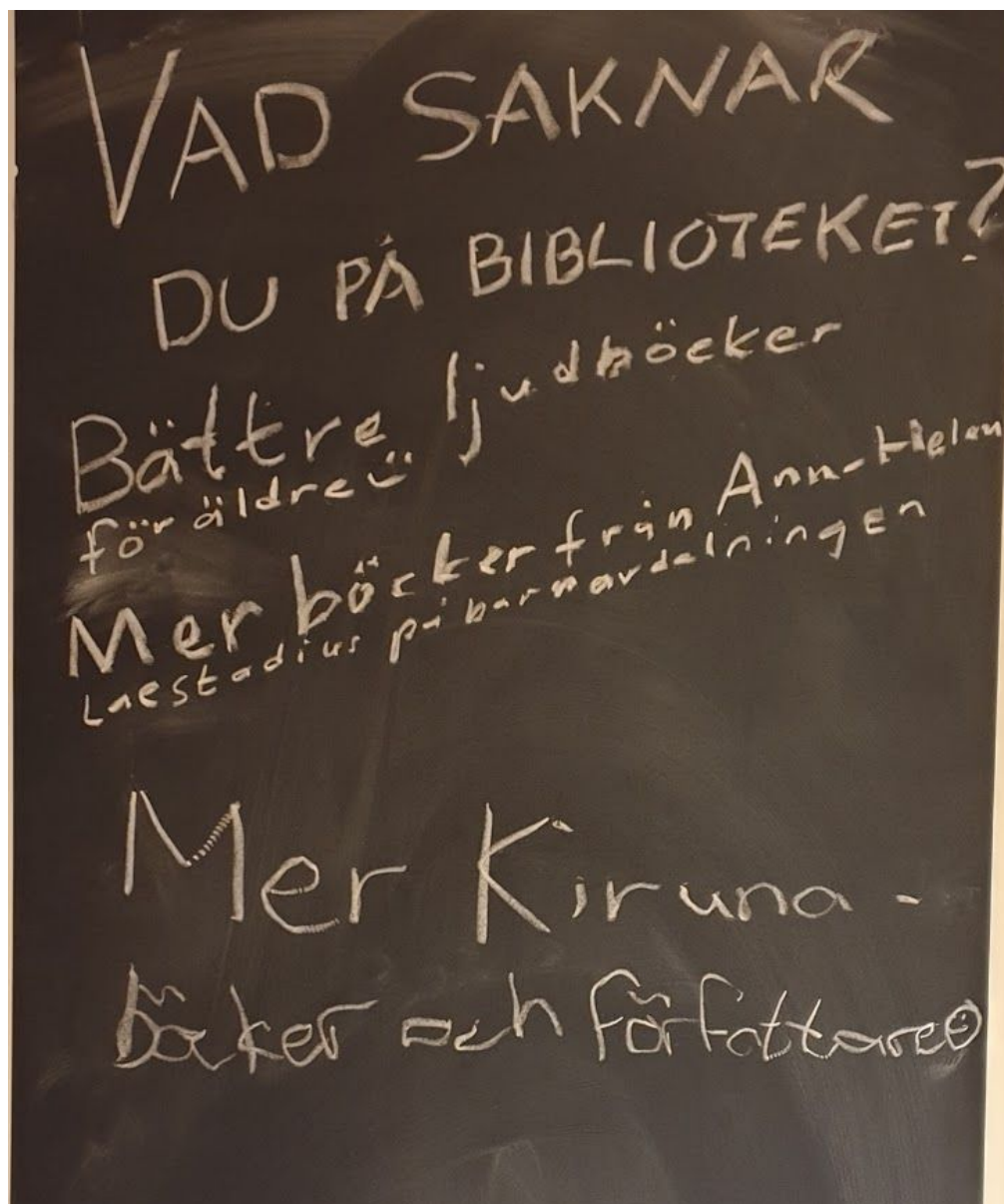
2020-01-17

Bilaga 3: Tavelväggen

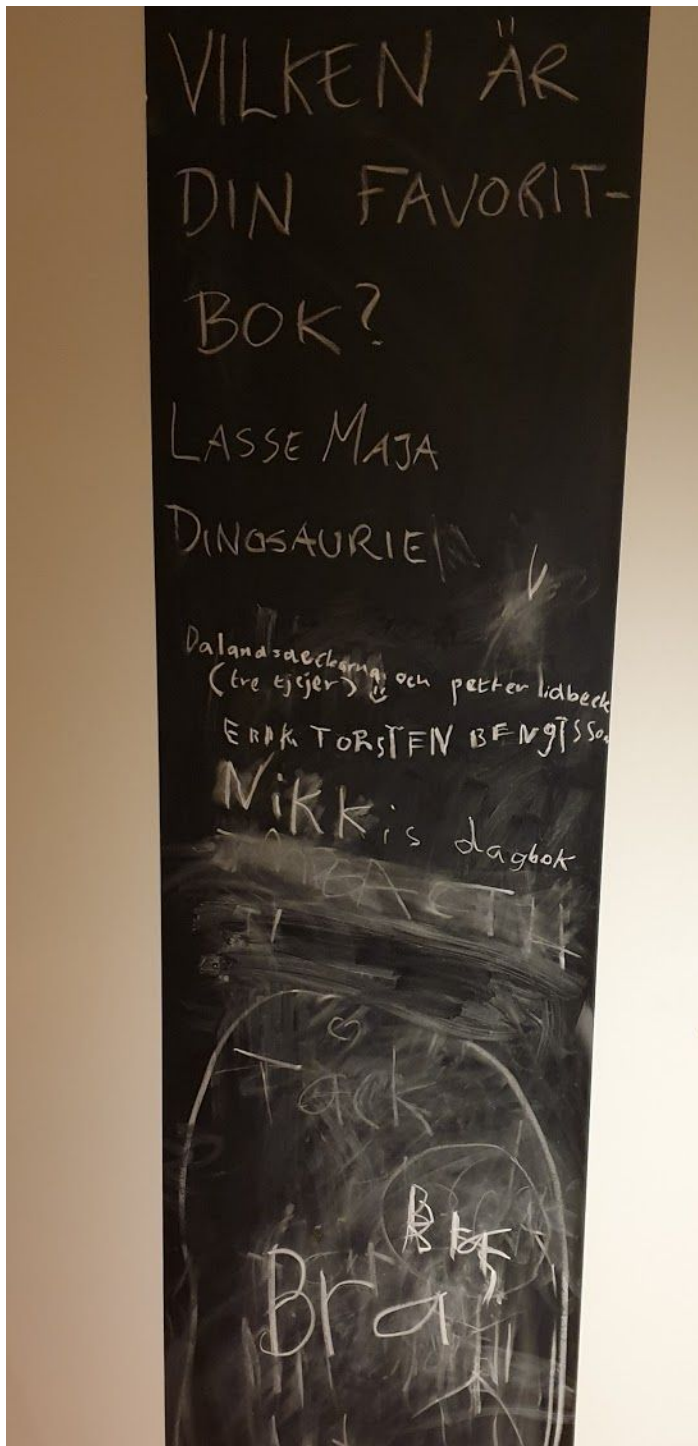
2020-01-28

Bilaga 3: Tavelväggen

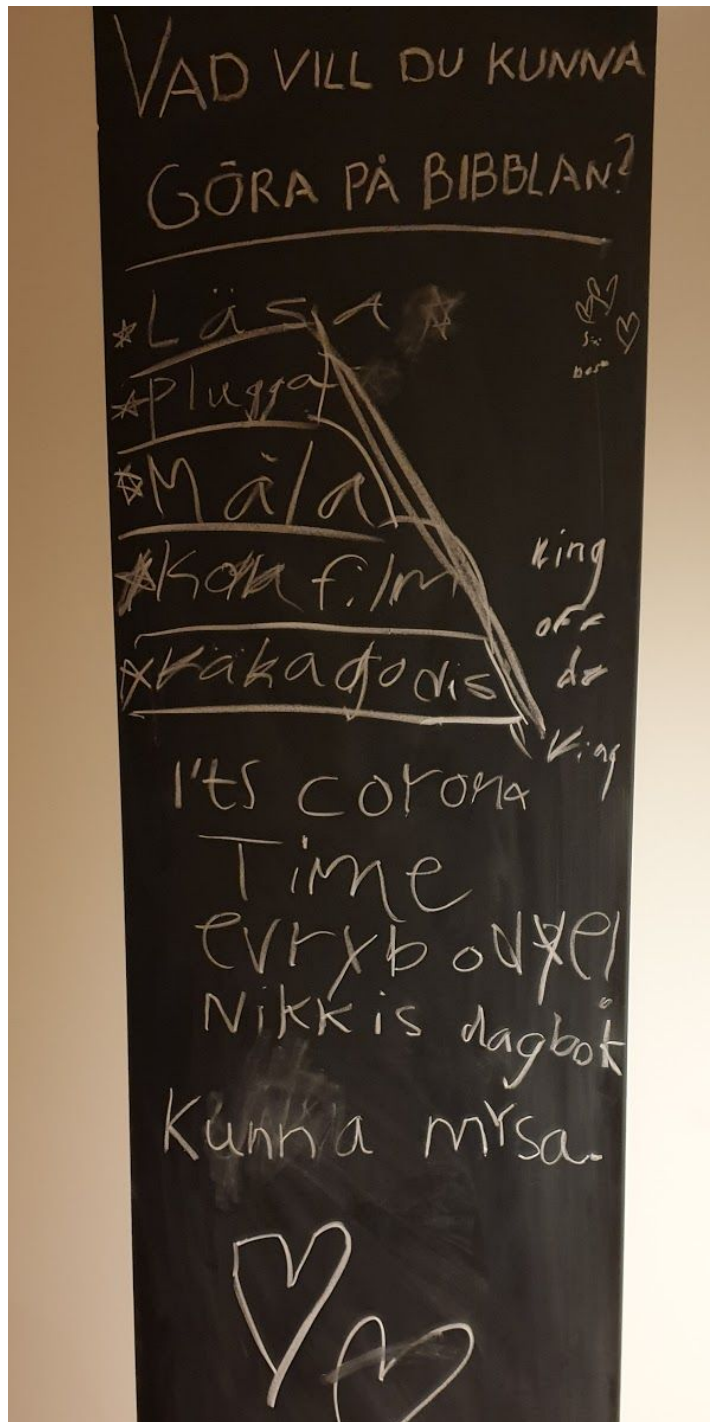
2020-02-06

Bilaga 3: Tavelväggen

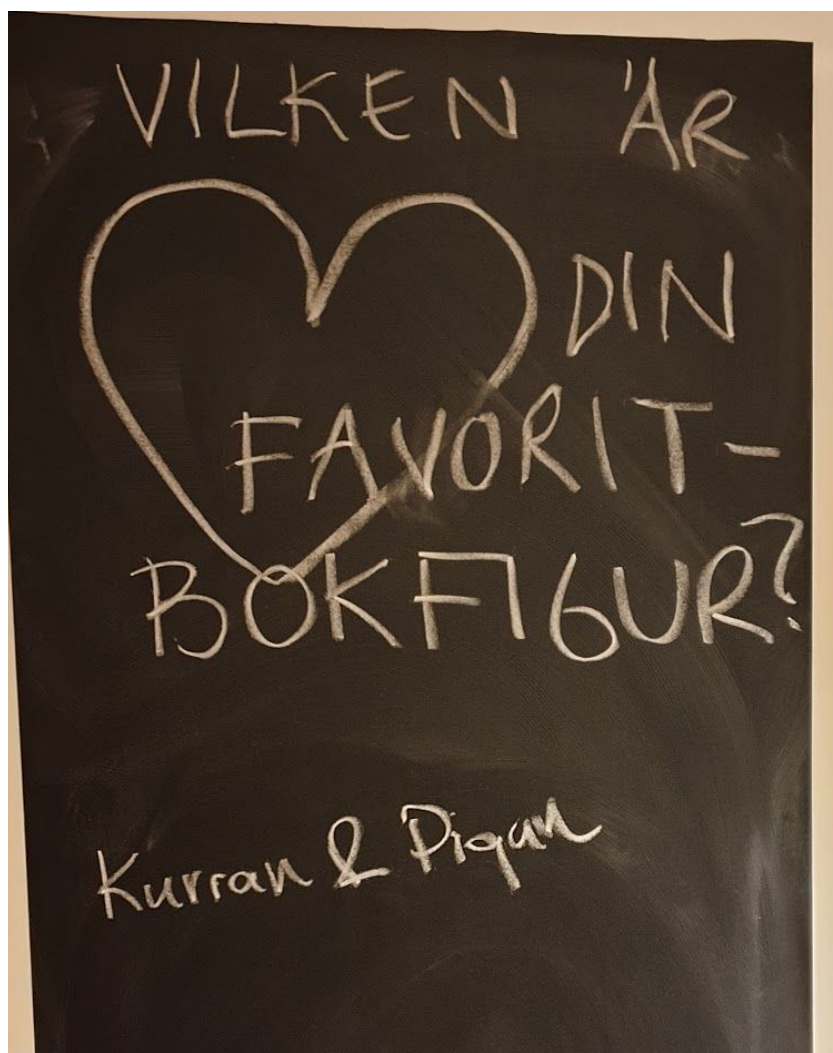
2020-02-10

Bilaga 3: Tavelväggen

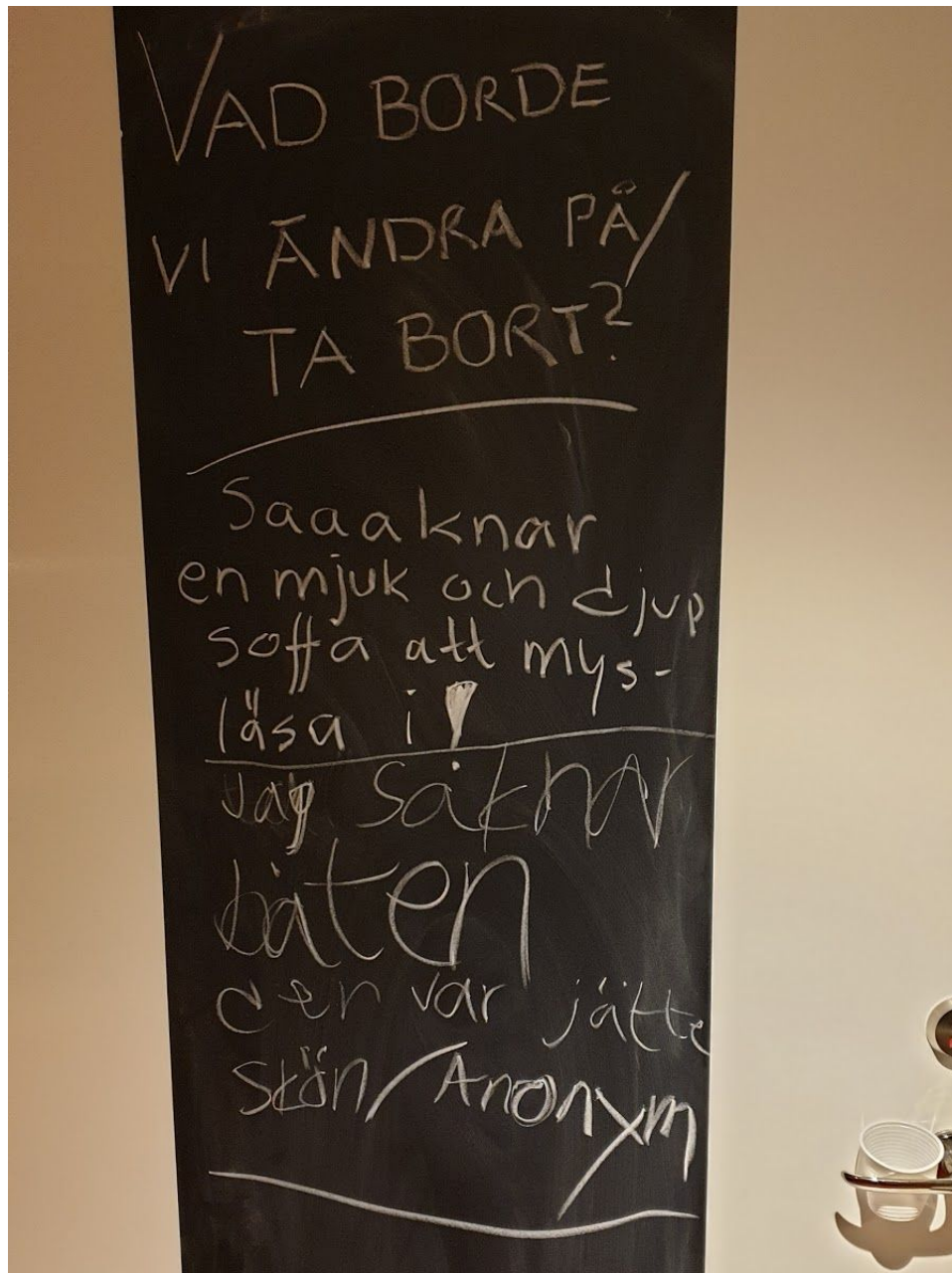
2020-02-14

Bilaga 3: Tavelväggen

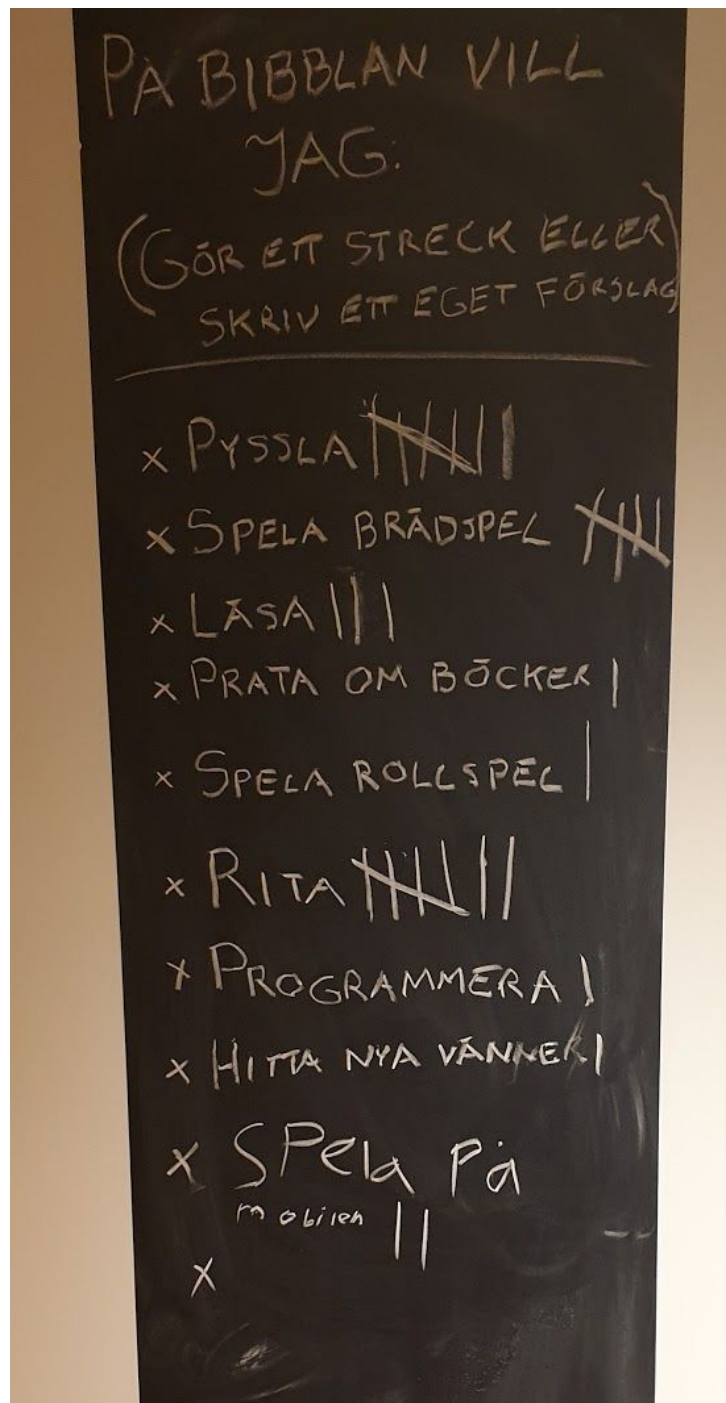
2020-02-24

Bilaga 3: Tavelväggen

2020-02-25

Bilaga 3: Tavelväggen

2020-03-13

Bilaga 4: Faktaboksindelning

Djur & växter

- Husdjur
- Hästar & ridning
- Djur i Norden
- Djur som flyger & simmar
- Djur som kryper & krälar
- Andra vilda djur
- Småkryp
- Trädgård & odling
- Växter & svampar

Naturvetenskap

- Rymden
- Klimat & väder
- Matematik & fysik
- Experiment
- Teknik & fordon

Historia

- Urtid & dinosaurier
- Antiken, vikingar & riddare
- Krig & katastrofer

Fritidsintressen

- Fakta & frågor
- Datorer & programmering
- TV- & datorspel
- Sällskapsspel
- Sport & friluftsliv
- Skapa & pyssla
- Mat, fika & kalas
- Läskigt & magiskt

Leva & må bra

- Kroppen
- Tankar & känslor

Omvärlden

- Länder & språk
- Kartor & flaggor
- Samer
- Religion, myter & högtider
- Samhälle
- Ur verkliga livet